

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1920.

Första kammaren.

Nr 33.

Onsdagen den 14 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades tre protokollsutdrag för gårdagen.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ny överläkarbostad vid Göteborgs hospital;

bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av utredning och förslag beträffande ändring i sättet för kommuns medverkan vid avgörande av ärenden, som röra handeln med rusdrycker;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 29, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels årliga understöd åt änkor och barn efter vissa befattningshavare vid tullverket, dels ock tilläggspension åt överinspektoren J. H. Lindquist;

första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny giftermålsbalk m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 11, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkt 6;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat för vissa byggnadsarbeten vid statens skogsskolor;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av 1919 års avkastning av statens hästavelssfond;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ökade kostnader för dagtraktamenten under år 1920 för vissa under jordbruksdepartementet hörande statsinstitutioner och tjänstemän;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal om inköp av brännstovv för statens räkning;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne-reglering för länsveterinärer jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för lån från täckdiktningsslånefonden m. m., jämte två i ämnet väckta motioner; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anordnande av en allmän jordbruksräkning; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om upphävande av de personliga avgifterna till stat, landsting och kommun.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 22, angående remitterande till annat utskott av motionerna I: 52, angående ändring i visst syfte av förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, samt II: 244, om medgivande av rätt för taxeringsnämnd att med sig adjungera sakkunnigt biträde, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdags-huset.

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial nr 24, angående gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset.

Med anledning av en utav fullmäktige i riksgäldskontoret hos bankoutskottet gjord framställning hade utskottet i nu föredragna memorial hemställt, att riksdagen måtte anvisa ett belopp av 25,000 kronor såsom gottgörelse till källarmästaren Olof Jönsson för den förlust, han under åren 1918 och 1919 lidit å restaurangrörelsen i riksdagshuset, samt bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att av anslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus till Jönsson utbetala nämnda belopp.

Vid memorialet fanns fogad en reservation av herrar *Borg, Bäcklund* och *Andersson* i Milsmaden, vilka yrkat, att fullmäktiges förvarande framställning icke måtte föranleda någon åtgärd.

Herr *Ericsson*, *A a b y*: Herr greve och talman mina herrar! Det förefaller mig, som om i detta utlåtande bankoutskottet hade mera följt sitt goda hjärta än sitt omdöme och sin rättskänsla, detta så mycket mer som precis samma framställning så sent som i maj månad 1919 förelåg på utskottets bord och då icke lyckades tillvinna sig utskottets bifall, utan frågan avvisades; och det var enligt mitt förmenande det enda rätta beslut, som i detta ärende kunde fattas, nämligen att icke tillstyrka riksgäldsfullmäktiges framställning. Frågan gäller här huruvida den restauratör, som utövade restaurangrörelsen i riksdagshuset 1918 och 1919 och därvid uppgivit sig hava lidit förlust, skall av *statsmedel* bliva ersatt för denna förlust. Jag vill icke bestrida personens i fråga uppgift, att han lidit förlust, och

jag beklagar för min personliga del på det livligaste, att så varit förhållandet, men jag vill säga, att först och främst är det nog mycket svårt att avgöra huruvida och huru en sådan förlust uppstått, i synnerhet när rörelsen bedrivits på olika ställen, nämligen icke endast här i riksdagshuset utan även annorstädes. Och för det andra måste jag därjämte påpeka, att i överenskommelsen står, att restauratören »*icke under några omständigheter äger begära eller ifrågasätta att av riksdagen erhålla ersättning för förlust å rörelsen*». Bankoutskottet synes emellertid hava den uppfattningen, att förlust uppstått, och tillskriver detta de synnerligen låga pris som fastställts för rörelsen eller de pris, varom man överenskommit med restauratören, att han skulle hålla i denna rörelse. Det vill med andra ord säga, att serveringen här i riksdagshuset skett till pris, som understigit kostnaderna för densamma, eller med andra ord, att vi riksdagsmän *levat på restauratörens bekostnad*. Och nu vill bankoutskottet, att ersättning härför skall till restauratören utgå av allmänna medel. Det torde icke för någon av oss här i kammaren vara obekant, vilka förmåner tillkomma en riksdagsman. Men bland dessa förmåner veta vi också, att det ingalunda ingår något genom statsmedel förbilligat kosthåll. Något sådant skulle dock bli förhållandet, om denna bankoutskottets hemställan bifalles; och jag vädjar till eder, mina herrar: Är detta rätt och överensstämmande med riksdagens värdighet?

Sedan hava vi ett annat förhållande, som också hör hit. Den s. k. torrläggningen av riksdagsrestaurangen. De äldre av mina kamrater här i kammaren torde erinra sig, att jag både talat och röstat mot denna. »Torrläggningen» gör emellertid, att restaurangen icke har samma bärighet, som andra restauranger hava, vilka utnyttja s. k. rättigheter. Riksdagen har härigenom med en, må det tillåtas mig säga, kanske litet fariseisk gest framträtt inför folket och sagt så här: »Vi vilja vara ett exempel för svenska folket.» Men huru ter sig detta, om vi, som genom detta beslut framkallat ett underskott eller en förlust för den, som utövat rörelsen inom riksdagshuset, sedermera i all tysthet försöka täcka denna förlust genom ett grepp i statskassan? Ställer man dessa beslut vid sidan av varandra, blir saken för mig ännu mera motbjudande. Svenska riksdagen behöver och har rätt att från svenska folkets sida kräva allt anseende och allt erkännande; men då får icke heller riksdagen låta komma sig till last beslut, som kunna minska detta anseende och väcka förargelse inom landet.

Herr greve och talman, jag ber att få yrka avslag på bankoutskottets föreliggande förslag.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Den talare, som började denna debatt, har efter min uppfattning skjutit väl mycket över målet, när han påstod, att riksdagens värdighet skulle på något sätt lida av ett bifall till bankoutskottets framställning; och när han likaledes talade om, att ett bifall härtill skulle innebära en förmån för riksdagsmännen, av beskaffenhet att deras anseende här i landet skulle kunna lida därav, så äro dessa uttalanden för mig —

Gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset.
(Forts.)

Gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset.

(Forts.)

det må jag väl säga — fullständigt ofattliga. Denna i och för sig enligt min uppfattning tämligen obetydliga fråga har tagit en omfattning, som gör, att jag här nu, särskilt med hänsyn till frågans utgång i andra kammaren, nödgas taga kammarens uppmärksamhet i anspråk något mer, än jag annars skulle ansett rimligt och skäligt.

Mot bifall till bankoutskottets framställning hava anförts olika skäl. Det har anförts konstitutionella skäl; det har sagts, att riksdagens ledamöter icke böra få någon förmån utöver den, som beviljats dem i deras riksdagsarvode, och att ett bifall nu till bankoutskottets framställning skulle vara att på omvägar giva dem en förmån. Jag vill då erinra om, att det i detta avseende redan finnes ett prejudikat, enär en föregående restauratris för några år tillbaka fick ersättning för förlust på riksdagsrestaurangen. Hon fick då icke endast ersättning för hela förlusten, utan även ersättning för sitt arbete. Hon fick t. o. m. ersättning för den förlust, hon ansågs hava lidit på grund av riksdagsupplösning. När denna fråga var före i riksdagen, höjdes icke en enda röst mot detta. Då måtte herr Aaby Ericssons samvete fullständigt hava sovit. Detta var nog även förhållandet, när frågan om riksdagsrestaurangrörelsens ordnande var före på sommaren förra året. Det hade visat sig omöjligt att få någon restauratör, som var villig att på eget ansvar sköta rörelsen. Riksgäldsfullmäktige ingingo då till kamrarnas talmän med en anmälan, att fullmäktige sågo sig nödsakade att överlåta restaurangrörelsen åt allmänna restaurangbolaget i Stockholm, som skulle driva restaurangrörelsen på riksgäldskontorets risk och räkning, d. d. v. s. med säker utsikt till en brist som skulle täckas av anslaget till riksdagskostnaderna. Talmännen i båda kamrarna överlämnade denna skrivelse till riksdagens dåvarande tredje särskilda utskott; och hade talmännen haft några som helst konstitutionella betänkligheter mot saken, hade dessa betänkligheter nog av dem uttalats. Riksdagens tredje särskilda utskott överlämnade sedermera i ett memorial till riksdagen ett yttrande, däri utskottet förklarade sig icke hava något att erinra mot fullmäktiges framställning. Och det gick så långt, att utskottet t. o. m. förklarade den vidtagna åtgärden vara tillfredsställande, och uttalade sig sålunda rentav gillande. Nu vill jag icke förneka, att två ledamöter av utskottet avgåve sin reservation; men har jag anledning tro, att denna reservation avsåg icke själva åtgärden utan endast det beröm, som uttalades.

Det har vidare sagts, att det skulle förekomma bristande utredning om beloppet av den förlust, som restauratören Jönsson kan anses hava lidit. Den förste ärade talaren använde här ett uttryck att fråga vore, huruvida restauratören verkligen lidit någon förlust. Detta uttryck »huruvida» i hans mun vittnar enligt min uppfattning om, att han icke på något sätt satt sig in i de förhållanden, under vilka restauratören arbetat. Jag får till en början erinra om, att riksgäldsfullmäktige äro riksdagens förtroendemän; och det synes mig, som om riksdagen skulle kunna lita på fullmäktiges uppfattning i denna fråga, att brist verkligen föreligger. Detta styrkes

ytterligare av, att bankoutskottet har tillstyrkt fullmäktiges framställning utan reservation av någon ledamot från denna kammare. Skulle nu mot förmodan denna kammare icke vilja i detta avseende lita på fullmäktiges och bankoutskottets enstämmiga mening, vill jag dock säga, att den föreliggande indiciebevisningen synes mig fullständigt övertygande. För några månader av förra årets senare hälvt har riksgäldskontoret fått utbetala ersättning till restaurangbolaget på icke mindre än 15,000 kronor. Restauratören Jönsson arbetade under 1918 under samma olyckliga frekvensförhållanden under den förpuppade riksdagen. Han arbetade vidare under vida svårare livsmedelsförhållanden, än vad restaurangbolaget gjort under sista delen av förra året, då livsmedelsförhållandena voro vida bättre. Prisen, som herr Jönsson höll, voro ungefär desamma oaktat de större omkostnaderna för råvaruinköpen. Riksgäldsfullmäktige hava förebrått för att de fastställde för låga pris för restauratören, när han började sin verksamhet 1918. Man trodde, att dessa pris då skulle vara tillräckliga, och det ansåg även restauratören. Men sedermera inträffade allt svårare förhållanden, som på förhand icke kunde beräknas. Då priserna något höjdes, hade detta till följd, att frekvensen minskades i så avsevärd grad att förlusten blev ännu större.

Det har anförts såsom ett tredje skäl mot bifall till utskottets framställning, att det kunde hava betänkliga konsekvenser att bifalla denna framställning. Andra personer, som åtagit sig entreprenader för statens räkning, kunde nämligen komma med enahanda anspråk och åberopa detta såsom prejudikat. Jag måste säga, att dessa förhållanden äro helt olika. Till en början kunna några farliga konsekvenser i fråga om ersättning till en restauratör i riksdagshuset icke rimligen komma i fråga, ty icke lär någon restauratör hädanefter på egen risk och räkning åtaga sig att sköta restaurangrörelsen i riksdagshuset. Jag tror icke heller, att någon, som åtagit sig byggnadsföretag eller dylikt, rimligen kan åberopa sig på att ett bifall här skulle vara något prejudikat.

Jag vill här till sist nämna, att herr Jönsson blev av riksgäldsfullmäktige 1918 utan någon sin åtgärd direkt anmodad åtaga sig detta uppdrag. Han åtog sig detta och led 1918 stor förlust. Han var själv betänkt på att sluta rörelsen med 1918 men gjorde det icke, då han hoppades taga igen förlusten på 1919 års rörelse. Han hade även inköpt ett dyrbart inventarielager som han icke eljest hade någon användning för. Långt ifrån att få någon förtjänst 1919, led han i stället ytterligare förlust.

Riksgäldsfullmäktiges framställning till bankoutskottet om ersättning till herr Jönsson för förlusten 1918 lämnades utan avseende av bankoutskottet i mitten av maj månad. Herr Jönsson var då nog tillmötesgående att förklara, att han, oaktat den dagliga förlust han led, ville hålla på till månadens slut. Han fortsatte sedan in i juni månad. Det har under andrakammardebatten anförts de mest småaktiga skäl i fråga om källarmästare Jönsson. Det har såsom exempel därpå — jag beklagar, att jag upptager kammarens tid med sådana småaktigheter — anförts, att herr Jönsson skulle om

Götgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset.
(Ports.)

*Gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdags-
huset.*

(Forts.)

nätterna från riksdagsrestaurangen hava bortfört mat i stora kvantiteter till andra restauranger. Jag vill förklara detta med att under den tid, då herr Jönsson hade övertagit rörelsen i Strömparterren men icke fått sina kokapparater där färdiga, han erhållit medgivande att för en kort tid få verkställa kokning i riksdagsrestaurangens kök för Strömparterrens räkning. Jag antager, att det är denna obetydliga historia, som givit anledning till talet om att mat överfördes från riksdagshuset.

Jag vill till sist säga, att under den tid, jag haft att göra med herr Jönsson, denne i alla delar visat sig såsom en duglig, ärlig och bra karl, på vars uppgifter man kunnat lita.

Det har sagts, att det icke skulle vara förenligt med riksdagens värdighet att nu bifalla bankoutskottets framställning. Enligt min uppfattning är motsatsen fallet. Jag finner det icke vara med riksdagens värdighet överensstämmande att låta en källarmästare lida så stor förlust på den mat, som serveras riksdagens ledamöter.

Jag får, herr greve och talman, yrka bifall till utskottets framställning.

Herr W i d e l l: Jag skall icke ingå på frågan om riksdagsrestaurangen och de särskilda omständigheter den föregående ärade talaren därom anförde. Det behöver jag icke göra, då jag ser saken ur en helt annan synpunkt. Emellertid, då den siste ärade talaren erinrade om den reservation som avgavs av mig jämte en annan utskottsledamot vid förra årets urtima riksdag till tredje särskilda utskottets memorial angående riksdagsrestaurangen, skall jag icke underlåta att anmärka, att denna reservation icke avsåg att vara en protest mot riksgäldsfullmäktiges förfaringsätt. För min del ansåg jag, att fullmäktige icke hade kunnat handla på annat sätt än de gjorde, men jag ansåg, att den träffade överenskommelsen ur principiell synpunkt var synnerligen otillfredsställande; jag kunde icke finna det lämpligt att staten betalade för riksdagsmännens mat. Det var därför jag för min del reserverade mig.

Vad beträffar föreliggande ärende vill jag säga, att det för mig är synnerligen betydelsefullt ur principiell synpunkt på annat sätt än, den första ärade talaren ansåg. Saken är helt enkelt följande. En person sluter avtal med en statsmyndighet angående en viss prestation, i detta fall att hålla restaurang i riksdagshuset. Han ingår på ett vanligt entreprenadavtal, men det visar sig, att entreprenadens fullgörande på grund av inträffade omständigheter medfört förlust, hur stor det känner man icke fullständigt. Men sådana fall förekomma i oerhört antal. Det finns en mängd entreprenörer, som under kristiden lidit stora, kolossalt stora förluster på sina entreprenader, de hava också begärt ersättning, men icke fått sådan. Jag erinrar kammaren om att vid förra årets lagtima riksdag ett ärende var under behandling, som på visst sätt är fullt analogt med det nu ifrågavarande. Det gällde uppförande av en kasern i Vänersborg, där entreprenören lidit en betydande förlust. Förhållandet var ömmande och starka skäl förelågo för att staten skulle giva honom någon ersättning. I statsutskottet var emellertid tvekan myc-

ket stor, men majoriteten anslöt sig till ett förslag om hemställan att, därest Kungl. Maj:t efter verkställd utredning fann att ersättning utan farliga konsekvenser kunde utgå till ifrågavarande entreprenör, borde han erhålla en sådan, dock icke till mer än 75 % av den lidna förlusten och utskottet föreslog riksdagen att anvisa här för erforderliga medel. Detta blev ock riksdagens beslut. Före ärendets avgörande av Kungl. Maj:t infordrades emellertid utlåtande från justitiekanslern och statskontoret, båda dessa myndigheter avstyrkte ersättningsbeviljandet, statskontoret, vill jag minnas, särskilt av det principiella skälet, att det skulle medföra fullkomligt överskådliga konsekvenser, om i detta fall ersättning medgäves för liden förlust, Kungl. Maj:ts beslut blev avslag på framställningen. Nu har det väckts ny motion vid innevarande riksdag i detta ärende, och det är icke den enda motion om ersättning till entreprenörer. Dessa motioner äro under behandling av statsutskottet men ha ännu icke slutbehandlats. Jag skall naturligtvis icke tillåta mig uttala någon mening om, huru statsutskottet kommer att yttra sig. Så mycket kan jag dock säga att utskottsavdelningen erhållit uppgift om, att hos Kungl. Maj:t ligga och hava legat massor av liknande ansökningar om ersättning för förluster å entreprenader, och om vi giva oss in på att lämna ersättning för förlust på entreprenadavtal, blir det en affär för staten på miljoner. Jag kan för min del inte finna annat, än att här föreliggande fall är precis likadant som alla andra. Om vi här bevilja ersättning, torde riksdagen få mycket svårt att ställa sig avvisande i andra fall, då det gäller ersättning för liknande förluster. Den föregående ärade talaren ville göra gällande att bifall här icke skulle medföra någon farlig konsekvens. Han nämnde särskilt, att det icke skulle hava någon konsekvens beträffande ersättning till någon annan restauratör i riksdagshuset. Det må så vara, men den ärade talaren ådagalade icke alls, hur det förhåller sig med konsekvenserna beträffande andra entreprenader. Jag hyser en bestämd farhåga, att ett bifall här skulle få synnerligen betydelsefulla konsekvenser. På grund härav kan jag för min del icke ansluta mig till utskottets hemställan, och hoppas jag, att denna kammare — liksom förut andra kammaren med stor majoritet har beslutat — måtte avslå utskottets hemställan; och ber jag, herr talman, att få yrka avslag på densamma.

Herr Rosén: Jag ber att få instämma med herr Aaby Ericson i det avseendet, att utskottets förslag icke torde i alltför hög grad vara grundat på sakskalet. Det är icke styrkt, att någon förlust uppstått på restaurangrörelsen, under den tid herr Jönsson innehaft densamma. Jag hade i föl tillfälle att taga del av räkenskaperna och samtliga till dessa räkenskaper hörande bilagor och kunde därvid icke bliva övertygad om vare sig att förlust uppstått eller att den skulle, om den föreligger, ens tillnärmelsevis uppgå till det belopp som då uppgavs, och det var mindre än det som nu uppgivits. Årets bankoutskott har icke tagit del av räkenskaperna; dessa hava icke funnits att tillgå vid utskottsbehandlingen av ärendet, vilket

Gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset.

(Forts.)

Gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdags-
huset.

(Forts.)

styrker mig i den uppfattningen, att bankoutskottet icke tillräckligt satt sig in i frågan. Det bör kanske också meddelas, att räkenskaperna äro hopblandade för de fyra affärer, som denne källarmästare samtidigt bedrivit. Bland dessa är en sådan affär som serveringen i Strömparterren, vilken är öppen endast under viss del av året, och denna gick med vinst, under det att riksdagsrestaurangen skulle ha gått med förlust. Ingen som besökt dessa båda serveringsställen torde kunna bibringas den uppfattningen, att detta kan vara riktigt. Herr Aaby Ericsson uttalade den mening att förlusten, om sådan uppstått, skulle bero på de alltför låga prisen på riksdagsrestaurangen. Jag är i tillfälle att meddela herr Aaby Ericsson, att det finnes åtskilliga riksdagsmän, som icke haft råd att intaga sina måltider på riksdagsrestaurangen.

Samme talare uttalade också den förmodan, att det skulle bero på torrläggningen, att affären icke gav så gott resultat. I anledning därav vill jag icke underlåta lämna kammaren ett par meddelanden. Vid början av riksdagen 1918, ingick källarmästare Jönsson till riksgäldsfullmäktige med framställning om erhållande av särskilt anslag, — jag tror det var fråga om 100 kr. per månad — såsom gottgörelse för hans hyresutgifter för personal, emedan restaurangrörelsen i riksdagshuset tagit så stor omfattning, att de bostäder, som därstädes funnos tillgängliga för personalen, icke räckte till. Denna framställning beviljades av fullmäktige. Vid slutet av riksdagen, då frågan uppkom rörande ersättning för lidna förluster, motiverades denna framställning därmed, att riksdagsmännen icke hade spiset på restaurangen utan sökt sig till andra lokaler, där det serverades pilsnerdricka. Riksgäldsfullmäktige delade denna uppfattning. Både herr Jönsson och fullmäktige förbisågo emellertid, att under det året pilsnerdricka icke serverades i någon restaurang i Stockholm eller i hela landet.

Jag kan icke vara med om att handskas med statens penningar på det sätt bankoutskottet föreslår i detta fall, och på grund härav får jag, herr talman, yrka avslag på föreliggande hemställan.

Herr Wickman: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag vid fjolårets lagtima riksdag, då detta ärende förelåg i utskottet, var bland dem som tillstyrkte det då framlagda förslaget, tillåter jag mig yttra några ord.

Förhållandet var det, att i den utredning, som då förelåg och finnes återgiven i utskottets motivering vid innevarande riksdag, anfördes såsom skäl, att man icke var fullt säker på att räkenskaperna voro så exakta, att man därpå kunde bygga en beräkning av den förlust, som då angavs. Vid de skiljaktiga meningar, som härom förekommo i utskottet, fick jag emellertid den uppfattningen, att helt visst en avsevärd stor förlust förelåg, ehuru man icke kunde garantera, att den uppgick till just det belopp som angavs. Den summa, som då uppgavs var 19.276 kr., och fullmäktiges hemställan rörde 15.000 kronor. Emellertid var utskottsmajoriteten emot saken och riksdagen avlog hela framställningen. Nu är att märka att med det förslag, som

föreligger, avse hela året 1918, under den lagtima och den förpup-
 pade riksdagen, samt den lagtima riksdagen 1919. Det är sålunda
 icke ett års utan tvenne års riksdagar, som ingå i utredningen, sådan
 den nu föreligger, och den har, tror jag mig kunna säga, gjorts så
 exakt, som möjligt är, i en fråga som denna. Jag tror icke att vare
 sig herr Rosén eller någon annan skall kunna komma med ett för-
 mänligare resultat än det kamrer von Hofsten här framlagt. På
 grund därav har utskottet funnit siffrorna så pass exakta, att man
 icke kan behöva tvivla på dem, och utskottet har så gott som enhäl-
 ligt tillstyrkt förslaget.

*Gottgörelse för
 förlust å re-
 staurangröre-
 sen i riksdags-
 huset.*

(Forts.)

Den förste ärade talaren framhöll, att det vore staten ovärdigt
 att på detta sätt honorera riksdagsmännens matfråga. Jag skulle vilja
 säga, att det är ännu mera ohederligt, att en enskild man skall vid-
 kännas kostnad för riksdagsmännens uppehälle, och jag beklagar,
 att de få reservanterna inom utskottet just skulle tillhöra dem, som
 en hel riksdag tagit sin mat på riksdagsrestaurangen, medan åtskilliga
 medlemmar av riksdagen, enkannerligen inom första kammaren,
 vilka förut intagit sina måltider på restaurangen, sedan herr Jönssons
 hemställen blivit av 1919 års riksdag avslagen, avstått från att
 så att säga äta på källarmästaren eller staten och, såsom jag tror, se-
 dan vandrat ut till restauranger utom detta hus.

Herr Widell uppehöll sig särskilt vid entreprenadfrågan; men
 jag får bestämt förklara, att enligt min uppfattning en ersättnings-
 fråga, som uppkommit på det sätt, som här föreligger, icke kan
 jämföras med andra dylika frågor, som uppkommit på grund av en-
 treprenadkontrakt, ty då har man ett bindande kontrakt, som måste
 följas. Här föreligger icke något sådant, utan har det tillgått på
 det sätt, att fullmäktige, då det icke fanns någon möjlighet att
 erhålla en anbudsgivare, anmodat herr Jönsson att övertaga rörelsen.
 Han gjorde det på försök, och då emellertid detta försök icke gått
 bra, anse de riksdagen vara skyldig att ersätta förlusten. Fallet 1914
 tror jag är prejudicerande här. Om detta förslag kan man således
 icke komma och säga, att det skulle bliva ett prejudikat, ty ett så-
 dant har man redan fått 1914, då det gick så långt, att bankout-
 skottet vid det tillfället icke allenast honorerade den dåvarande inne-
 havaren av restaurangrörelsen för liden förlust utan även föreslog,
 att uppapperskorna skulle honoreras med 100 kronor i månaden, för
 att riksdagen skulle komma ur den förbindelse, som den då ansågs
 hava iklätt sig.

Jag frågar: Är det hederligt att riksdagen då går till väga
 på sådant sätt, som man här vill, att den skall göra, när det är ett
 givet faktum, att en stor förlust här har blivit gjord? Man har
 talat om, att källarmästaren har gjort ett anbud; men något anbud
 har han, som sagt, icke givit, och därtill kommer, att denne källar-
 mästare, om han hade haft samma »rättigheter» som andra källar-
 mästare i staden, nog skulle kunnat hålla helt andra priser. Jag
 tror, att litet var av dem som intogo sina måltider på riksdagsres-
 taurangen skola vara ense om att för de priser, som där höllas, var
 det icke möjligt att under krisåren hålla ordentligt lagad mat. Det

Gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdags-huset.

(Forts.)

visade sig också att när 1919 års lagtima riksdag avslög den gjorda framställningen om ersättning av 15,000 kronor, så höjdes priserna; med det resultat att nästan alla gingo från riksdagsrestaurangen; och jag tror verkligen, att det huvudsakligen var första kammarens lunchservering, som mera allmänt besöktes. Det visar, att man hade ätit på en enskild källarmästares bekostnad. Jag tror, det vore mera värdigt riksdagen, om vid detta tillfälle första kammaren, såsom jag hoppas, icke ställer sig på samma ståndpunkt som andra kammaren; och jag får därför, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderbom: Herr talman! Jag har i utskottet deltagit i behandlingen av denna fråga och där röstat för avslag på framställningen. Jag beklagar, att jag underlåtit anteckna mig såsom reservant och ber därför få tillkännagiva min anslutning till reservationen.

Det torde möta stora svårigheter att bedöma, på vilket sätt berörda förlust uppkommit. När fullmäktige i sin skrivelse meddela, att priserna förhöjdes, samt andra gottgörelser beviljades herr Jönsson under verksamhetstiden, synes därav framgå, att man redan då sökt åstadkomma skälig ersättning. Då enligt uppgift herr Jönsson samtidigt haft restaurangrörelse på flera ställen, så torde det väl få anses omtvistat, huruvida och till vilket belopp förlust å riksdagsrestaurangen uppstått och i vilken mån herr Jönsson själv varit vållande till förlusten. Därtill kommer, att förlusten genom revision icke kunnat annat än uppskattningsvis bestämmas, och att såväl fullmäktiges som utskottets hemställan stöder sig på *antagande*, att 25,000 kronor vore skäligt belopp; således icke bestämda fakta.

Då utskottet förlidet är behandlade frågan, fann utskottet icke anledning tillstyrka antagande av fullmäktiges förslag. Det synes mig icke föreligga några ändrade förhållanden, som skulle motivera en annan ståndpunkt nu, synnerligast som herr Jönsson uttryckligen förbundit sig att icke av riksdagen begära ersättning för förlust å rörelsen.

Beträffande sakens principiella sida, är det min uppfattning, att ett bifall till framställningen är att beträda en betänkelig väg. Det torde väl finnas flera, som, om också under andra förhållanden, på grund av liknande skäl och med åberopande av detta exempel komma att göra framställning om kompensation för uppgivna förluster. Om denna framställning beviljas, torde det vara ofrånkomligt, såsom förut framhållits, att i konsekvens härmed bevilja andra dylika, vilka kunna komma att uppgå till större summor.

Det är dessutom min uppfattning att, om ingångna förbindelser skola hava någon betydelse, så måste vederbörande stå för desamma, även om i vissa fall förlust skulle uppstå. En annan tillämpning av avtal måste medföra, att respekten för dessa bortfaller. Om vederbörande veta, att de kunna bliva ekonomiskt täckta, även om ett avtal medför förlust, så kan man ju offerera vilka priser som helst. Och att uppmuntra ett sådant tillstånd, synes mig böra undvikas.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! I utskottet förlidit är yrkade jag bifall till riksgäldsfullmäktiges framställning, och med anledning därav skall jag taga mig friheten yttra några ord.

Jag kan visserligen i mångt och mycket dela de åsikter, som här äro framförda av den högt ärade talaren på Kronobergsbänken, men i detta fall finnes det dock starka skäl att taga hänsyn till riksgäldsfullmäktiges uppgörelse med herr Jönsson och kristidens utveckling. Den ärade talaren nämnde, att utskottet i sitt utlåtande mera följt sitt goda hjärta än sin rättskänsla; men jag vill säga den ärade talaren, att det icke allenast är det goda hjärtat utan även rättskänslan hos oss, som fått göra sig gällande, då vi yrkat bifall till framställningen i fråga.

Huru förhåller det sig nu med denna sak? Jo, fullmäktige i riksgäldskontoret hava uppsökt denne man och anhållit, att han skulle hjälpa dem ur det nödläge, vari de voro försatta, därigenom att de icke kunde finna någon, som vore villig att övertaga restaurangrörelsen i riksdagshuset, och de lyckades då träffa avtal med honom och till på köpet till bestämda synnerligen låga pris, oaktat den svåra kristiden. Tydligt och klart torde vara, att med då rådande höga råvarupriser och de fixerade serveringsprisen förlust måste uppstå å rörelsen, och denna förlust bör väl i all rimlighets namn ersättas; och då de, som frossat ur källarmästare Jönssons kittel, icke kunna göra det, måste väl fullmäktige, som handlat å statens vägnar, även få fullmakt att med statens medel betala förlusten eller, såsom här är ifrågasatt, en del därav.

Man får icke jämföra herr Jönsson med en vanlig entreprenör, som åtagit sig ett visst arbete. Denne har att räkna med säkrare faktorer. Ett bifall till denna framställning torde icke kunna utgöra något prejudikat för andra entreprenörer. Det torde även vara många andra omständigheter som spelat in och ökat den förlust, som han lidit; men varför tala om den snö, som föll i fjol?

Jag beklagar, att denna historia — om jag så får kalla den — icke blev upplärd förlidit år, men hoppas, att utskottets hemställan — oaktat medkammaren redan avslagit densamma — skall segra vid gemensam votering, om nu kammaren, såsom jag hoppas, bifaller denna hemställan. Om icke, så finns ju all utsikt, att frågan åter kommer fram vid nästa års riksdag, och väcker då utan tvivel större uppmärksamhet, än vad den nu gör — till föga heder för kamrarna. Om man uppdrager en parallell med restaurangbolagets villkor och de priser, som nu äro gällande, så skall man finna, att det är riksdagens ovillkorliga skyldighet att ersätta den förlust, som herr Jönsson lidit. På grund härav yrkar jag, herr greve och talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Även

Gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset.
(Forts.)

Gottgörelse för
förlust å re-
staurangrörel-
sen i riksdags-
huset.
(Forts.)

Jag har deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende och röstat för bifall till riksgäldsfullmäktiges framställning. Det är ju alldeles klart, att ur principiell synpunkt kan mot utskottet göras de invändningar, som här anförts och som i korthet gå därpå ut att entreprenören bör enligt det gjorda avtalet få stå sitt kast. Men det är ju ofta så, att den högsta rätt är den största orätt, och att här anläggas uteslutande formella synpunkter har av de flesta av utskottets ledamöter ansetts icke vara billigt eller lämpligt.

Först och främst har genom den revision, som riksgäldskontoret gjort, det ansetts utrett, att förlusten utgör säkerligen ett större belopp än nu ifrågasättes att gottgöra; någon tvekan i detta avseende bör sålunda icke råda.

Vidare kan detta fall icke jämföras med en vanlig entreprenad. Det torde icke heller hava förekommit att en entreprenör för statens räkning, som sökt ersättning, åberopat den omständigheten, att riksdagen förut lämnat en innehavare av riksdagens restaurang gottgörelse för liden förlust. Det exempel, som riksdagen då givit, har säkerligen icke hittills åberopats, och ej heller lär detta utskottsförslag, om det bifalles, framdeles kunna åberopas som stöd för ersättningsanspråk, ty här föreligga alldeles särskilda omständigheter. Den man, som här är i fråga, har icke tagit platsen efter konkurrens med andra, utan han har av riksgäldsfullmäktige anmodats att sköta rörelsen; därtill kommer den omständigheten, att riksdagen 1918 under lång tid var vad man kallat förpupp, och det är klart, att restaurangrörelsen då skulle gå med stor förlust. Detta var en sak, som rörelsens innehavare icke kunde beräkna från början.

Det är ju vid entreprenader sedvanligt, att flera konkurrera och den, som giver lägsta anbudet, slår vanligen ut de andra och får entreprenaden. Det vore därför i sådana fall orätt att tillgodose en entreprenör, som just genom sitt anbud kommit i åtnjutande av entreprenadkontraktet, och giva honom särskild ersättning. Men något sådant föreligger icke här. Fullmäktige hava, som sagt, anmodat denne person, då det var svårt att få någon att sköta restaurangrörelsen; han har skött den, och det har gått med förlust, en förlust, som säkerligen är större än den, som riksdagen nu skulle ersätta.

Jag tror, att om man ser till omständigheterna i detta fall, billigheten verkligen bör förnä riksdagen att icke ställa sig på en strängt formell, till orättvisa ledande juridisk ståndpunkt. Jag tror, att om man skall tala om riksdagens värdighet, det överensstämmer bäst med denna, att den person, som lidit förlust i detta fall vid handhavandet av en rörelse, som varit för riksdagslivet nödvändig, verkligen också blir ersatt av allmänna medel, då ersättning från enskilda icke kan komma i fråga.

Jag får således, herr greve och talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Widell: Den ärade talaren på Gävleborgsbänken ansåg, att det här icke skulle föreligga någon entreprenad därför att

den här ifrågavarande personen åtagit sig restaurationsrörelsen på särskild begäran av fullmäktige. Men detta betyder givetvis ingenting. Huvudsaken är, att ett kontraktligt avtal mellan två parter blivit ingånget om fullgörande av viss prestation. Om avtalet tillkommit efter auktion eller om man infordrat anbud under hand eller vänt sig till viss person, så är det entreprenad i alla fall, och det har icke heller bestritts av de två följande ärade talarna. Men nu vill man göra gällande, att det är en entreprenad av alldeles särskilt slag, och den ärade talaren på Västernorrlandsbanken framhöll, att denne entreprenör hade haft svårare än andra att överblicka förhållandena. Härpå vill jag svara, att jag varit i tillfälle att i varje detalj sätta mig in i det ärende, som jag förut berört och vilket varit föremål för riksdagens prövning, nämligen frågan om kasernbygget i Vänersborg. Och nu har jag varit i tillfälle att sätta mig in i jämväl föreliggande ärende, och jag vågar bestämt påstå, att enligt min uppfattning starkare billighetsskäl och rättsskäl tala för ersättning i kasernbyggnadsfrågan än de, som nu föreligga, och dock har Kungl. Maj:t avslagit framställningen om ersättning för de lidna förlusterna vid detta tillfälle.

Nu ha ett par talare såsom skäl för bifall anført, att riksdagen redan en gång lämnat ersättning för förlust, som uppkommit på riksdagens restaurang. Jag erinrar mig icke absolut säkert, huru förhållandena då lägo, men säkerligen hade man icke klart för sig, vilka konsekvenser det då fattade beslutet skulle medföra. Jag erinrar emellertid om, att riksgäldsfullmäktige garderat sig mot sådana genom kontraktets uttryckliga bestämmelse i detta fall, att restauratören icke kan göra anspråk på någon ersättning för eventuell förlust. Då jag således icke kan finna, att vad som i debatten anförts på något sätt rubbar den ståndpunkt, jag intagit, ber jag att fortfarande få yrka avslag på utskottets framställning.

Herr Berglund: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet, då jag hörde ett yttrande, att riksdagsmännen levde på statens bekostnad då de spisade på riksdagsrestaurangen. Med anledning därav vill jag lämna den upplysningen, att det synes som om med de pris, som för närvarande råda, riksdagsrestaurangen skulle kunna bära sig, när riksdagen är fullt samlad. Att den gick med förlust under förra året, såsom greve Lagerbjelke omtalade, kom sig därav, att riksdagsmännen till stor del under den tid, urtima riksdagen räckte, icke voro här. Det var nämligen under lång tid endast ett par utskott, som då arbetade, och ändå måste naturligtvis restaurangen hållas öppen. Den måste hålla personer, som skulle hava avlöning, ty man kunde ju icke veta, när riksdagen skulle samlas fulltalig igen. Under sådana förhållanden kan man icke med skäl tala om, att riksdagsmännen leva på statens bekostnad, ty att riksdagsrestaurangen icke bär sig är beroende av de förhållanden, som uppstå när riksdagsmännen icke äro fulltaligt samlade. Restaurangen kan då icke vara på samma sätt besökt. Det är alltså orimligt att säga, att riksdagsmännen leva på statens bekostnad,

Götgörelse för förlust å riksdagsrestaurangrörelsen i riksdagshuset.

(Forts.)

Gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdags- huset.
(Forts.)

därför att förhållandena äro sådana, som jag här har skildrat. Det vill synas, som om restaurangen nu skulle kunna bära sig, ehuru jag icke vågar garantera något. Då restaurangbolaget ännu icke innehaft restaurangen någon hel lagtima riksdag, vet man icke, huru det kan komma att ställa sig, ty vid slutet av riksdagen brukar det vara en period, då en hel del riksdagsmän resa hem, men restaurangen måste dock vara öppen för de få, som äro kvar. Under denna period blir omsättningen icke så stor som under normala förhållanden; men med pris som nu äro satta vill det synas som om restaurangen skulle kunna bära sig.

Herr talman! Jag har endast velat lämna dessa upplysningar, för att man icke skall få den föreställningen, att staten betalar för riksdagsmännens mat, ty så är ej förhållandet. Jag har i ärendet intet yrkande att göra.

Herr Juhlin, Malcolm: Herr greve och talman! Jag har i bankoutskottet biträtt det beslut, som utskottet har fattat i frågan, och jag vill med anledning därav yttra ett par ord. Jag tycker i varje fall, att man blåst upp den här frågan väsentligt mycket större, än vad den i realiteten är. Det har talats om, att riksdagsmännen hava att välja mellan att antingen leva på egen bekostnad eller andras bekostnad eller eventuellt på statens bekostnad. För min del hyser jag den uppfattningen, att vad man än vill kalla det sätt, varpå vi leva här, så tror jag, att det sämsta sätt, som man kan leva på, är att man lever på andra enskilda personers bekostnad. Sådan som denna restaurangrörelse här bedrivs och väl också i framtiden kommer att bedrivas, lär det väl få bli någon kombination, då ingen restauratör kan åtaga sig att hålla mat på andra villkor, än att han blir tillerkänd ersättning för den förlust, som uppkommer för honom. Så har det varit sedan källarmästaren Jönsson slutade. Restaurangbolaget har icke åtagit sig att hålla mat i riksdagsrestaurangen på andra villkor, än att det erhåller full ersättning för den förlust, som det lidit, och t. o. m. ersättning för ränta på kapital m. m. Jag tillhörde icke riksdagen under den tid, herr Jönsson drev sin rörelse här nere, men jag vill säga herr Aaby Ericsson, att både mitt hjärta och min rättskänsla bjuda mig att lämna någon ersättning för de förluster, mannen lidit. Och att mannen lidit förluster, hyser jag för min del icke något som helst tvivel om; och det är också i utskottets utlåtande utrett av en riksgäldskontorets tjänsteman. Hans förluster uppgivas till omkring 38,000 kronor, och här har riksgäldskontoret hemställt om en ersättning åt honom av 25,000 kronor. Det är en framställning, som utskottet ansett böra bifallas. Det kan icke på något sätt bliva prejudicerande för andra krav, som kunna framställas på ersättning av andra entreprenörer, som utföra arbete för statens räkning, såsom herr Widell synnerligt kraftigt betonat. Detta är icke annat än en riksdagsmännens matfråga, och den torde man i allt fall icke komma ifrån. Vi kunna icke upphöra med restaurangrörelsen, åtminstone icke under den tid, då det är arbetsdagar i kamrarna och riksdagsmännen icke kunna komma ut i staden och söka sig litet mat. Det är icke möjligt att sätta priset för maten

här så, att en restauratör skulle under alla förhållanden vara betäckt för sina kostnader, ty han vet icke, huru många som komma att spisa den dagen eller den andra; och skulle priset tilltagas så, att han vore försäkrad mot förlust, komme det att sättas så högt, att det bleve för riksdagsmännen högst betungande. Det skulle givetvis bära sig, om frekvensen vore någorlunda jämn, men det är i fråga om frekvensen det brister. Då har man väl icke någon annan utväg än denna, även om det kallas att leva på statens bekostnad. Det får ändå räknas som en utgift, vilken tillhör riksdagskostnaderna, därför att riksdagsmännen i allt fall måste hava mat de dagar, då riksdagen är samlad och det arbetas här. Både rättvisa och billighet synas mig då kräva, att mannen får ersättning till en del för de förluster, som han lidit under de exceptionellt ogynnsamma förhållanden, under vilka han arbetat. Det lär man icke kunna komma ifrån, att det under år 1918 var förenat med synnerligen stora svårigheter att anskaffa livsmedel, och att prisen på matvaror, såsom herrarna känna till, då voro i allmänhet sådana, att restauratörerna tvingades betala vad man kallar gulaschpriser för allt vad de skulle skaffa sig. Förhållandena voro i varje fall så ogynnsamma, att i mindre städer och för övrigt i icke så obetydliga städer nedlades sådana inrättningar, som hade till uppgift att hålla mat och inackordering, och det fick vidtagas särskilda åtgärder för att bereda möjlighet för sådana personer, som icke hade eget hem, där de kunde få sin mat, att få sina livsmedelsbehov tillfredsställda. Under sådana förhållanden synes det mig vara riksdagen värdigt att lämna den ersättning av 25,000 kronor, som här föreslagits till mannen för de uppoffringar, han gjort under dessa ogynnsamma år; och jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset.

(Forts.)

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman, mina herrar! Endast några ord till replik!

Den ärade talaren på Stockholmslänsbänken förebrådde mig, att jag icke varit vaken, då dessa ärenden förut varit före. Jag ber att få säga honom, att jag icke varit närvarande vid de tillfällen, då dessa beslut fattades; men vid andra tillfällen, då det gällt s. k. gratisresor, har jag opponerat mig mot, att riksdagsmännen tillskansade sig några förmåner på det allmännas bekostnad. Jag vidhåller fortfarande den åsikten. Men vid de av den ärade representanten på Stockholmsbänken omtalade tillfällen var jag som sagt icke närvarande; och slumrade jag, så var det alltså i Småland och icke här.

Jag ber få säga den ärade talaren på Västernorrlandsbänken, då han yttrade, att utredningen om förlusten är gjord »så pass» exakt som möjligt, att det är just precis vad vi säga. Men vi anse, att det icke är möjligt att göra den fullt exakt, och därför är det svårt att bedöma, huru mycket man skall betala.

Även säger man, att rättskänslan kräver, att mannen skall få betalt. Ja, det är mycket sant; men kräver också rättskänslan, att det skall ske på *svenska folkets räkning med dess skattemedel*? Jag tror icke det. Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande.

Gottgörelse för
förlust å re-
staurangrörel-
sen i riksdags-
huset.
(Forts.)

Greve Lagerbjelke: Herr Aaby Ericsson har upplyst, att han icke var närvarande, när frågan om ersättning åt riksdagsrestauratören förut varit före. Han har därmed räddat det anseende, som han obestriddigen åtnjuter som den »chevalier sans peur et sans reproche», vilken vakar över kammarens goda seder och grundlagens helgd.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i förevarande memorial hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt memorial nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 55.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 26, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Ang. pension
åt förre faktori-
arbetaren
A. Hellgren.

I en inom första kammaren av herr *Modig* väckt motion, nr 105, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta tillerkänna förre faktoriarbetaren Axel Hellgren, Eriksberg, Tumbo, under hans återstående livstid från allmänna indragningsstaten en pension eller av andra medel ett årligt understöd av 400 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, att förevarande motion I: 105 ej måtte av riksdagen bifallas.

*Ang. pension
åt förre fak-
toriarbeturen
A. Helligren.
(Forts.)*

Herr Wickman: Herr greve och talman, mina herrar! Sedan utskottet fattat sitt beslut rörande denna motion, har en kungl. proposition inkommit, som i viss mån förändrat de grunder, varpå beslutet är fattat. Med anledning därav tillåter jag mig hemställa, att kammaren återremitterar punkten till bankoutskottet. Samma beslut är redan fattat av andra kammaren.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i fråga om förevarande punkt endast yrkats att densamma skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på återremiss, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 7.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 220, hade herr *Leander* m. fl. hemställt, det riksdagen ville besluta, att alltidne friherre Carl Cederströms änka, Minna Cederström, född Poppius, finge från och med den 1 januari 1920, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd å 1,000 kronor.

*Årligt under-
stöd åt friherre
Carl Ceder-
ströms änka.*

Utskottet hade i nu föredragna punkt av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion II: 220 ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det kan synas något djärvt att uppträda i denna fråga, då ingen reservation föreligger, men jag får mod till att tala, dels och förnämligast på grund av motionens innehåll, men även av den anledningen, att i andra kammaren, där debatt upptogs om frågan, visade sig stämningen så pass delad, att det var endast med 3 rösters majoritet, som utskottet där segrade.

Frågan gäller en liten pension till änkan efter en person, som har på ett område varit en föregångsman här i Sverige. Utskottet har motiverat sin avstyrkande hemställan med dels att verkligt behov icke har styrkts föreligga, dels att nämnde föregångsman icke stod i statens tjänst. Jag anser, att denna avstyrkande motivering är alltför litet vägande i ett sådant fall som detta. Kan det bevisas — och det har icke från något håll bestritts — att denne person, ehuru icke i statens tjänst, dock har gjort landet tjänster av den art, att han kan betraktas på sitt område som en föregångsman, så bör det icke spela någon roll alls, om han stod i statens tjänst eller icke, då det gäller en sådan fråga som denna.

Vad det verkliga behovet beträffar, har jag fått den underrättelsen från medlemmar i utskottet, att friherre Cederströms barn har en ränteinkomst på 1,200 kronor om året, och följaktligen skulle således åtminstone icke någon *nöd* föreligga. Det kan jag gå med på; men jag

*Arligt under-
stöd åt friherre
Carl Ceder-
ströms änka.*

(Forts.)

tycker ändå, att det går icke för sig att under sådana förhållanden som dessa motivera ett avslag med, att det icke föreligger något *behov*. Det är väl icke meningen att påstå, att ett verkligt behov föreligger, först då fattigvården behöver anlitas.

Jag har nu icke själv någon insikt på det område, det här är fråga om, men av huvudmotionären i andra kammaren har jag fått reda på, att det militära flygväsandets chef har utan vidare ansett sig kunna fastställa, att vårt flygväsande icke hade stått på den ståndpunkt det gör utan det energiska och uppoffrande arbete som personen i fråga utfört, ett uppoffrande arbete, som slutligen kostade honom livet. När det gäller denna lilla pension får jag också säga, att jag lägger större vikt på, att det är en hederspension från staten än en fattigpension. Naturligtvis hade det icke fallit mig in att yrka bifall till motionen, om jag icke ansett, att ett verkligt behov föreligger; men jag anser, att den synpunkten icke får spela någon så avgörande roll, som den gjort för utskottet. Jag tror, att det är fullt i överensstämmelse med svenska riksdagens och svenska statens värdighet att i ett sådant fall som detta bifalla denna motion, då det ändå betyder så oerhört litet från statens synpunkt, men så mycket för den som det här gäller.

Jag förstår visserligen, att det kan komma ett skäl till, som icke åberopats i utskottets utlåtande, nämligen faran för konsekvenser; men, herr talman, jag tror icke, att vi här i Sverige få precis någon uppsjö av sådana fall, då det gäller att till förmån för behövande efterlevande efter någon obestridlig föregångsman på något område fatta beslut om ett understöd sådant som detta; så att någon prejudicerande inverkan av farlig natur kan detta beslut icke hava med sig. Sådana frågor måste naturligtvis prövas från fall till fall, och riksdagen har naturligtvis alltid i sin hand att bedöma, om personens ifråga livsverk varit av den betydelse, att det kan bli tal om ett sådant understöd åt hans efterlevande, som det här gäller. På grund härav, herr talman, ber jag, med yrkande om avslag på utskottets hemställan, att få vrka bifall till motionen.

Herr Wickman: Herr greve och talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren yrkade bifall till motionen i detta fall, men han angav icke någon som helst grund för det bifall, som han yrkade. Nu är ju förhållandet inom bankoutskottet, att man har i alla pensionsfrågor, som där förekomma, naturligtvis skyldighet att undersöka, om skäl till pensions eller understöds beviljande föreligger. I detta fall kan utskottet icke finna, att något grundat skäl kan anföras till stöd för motionen ifråga. Man har i utskottet vid alla sådana tillfällen undersökt, om någon som helst statstjänst eller därmed sammanhängande förmån kan ligga till grund för det ena eller andra förslaget. I detta fall föreligger icke något sådant. Den andra linjen är att undersöka, huruvida understöd i den ena eller andra formen kan beviljas. Detta sker endast i sådana fall, där man finner, att det ekonomiska behovet är av sådan art, att man kan giva något i understödets form.

Här är begärt i motionen ett understöd, och någon statstjänst kan icke ligga till grund för detsamma.

Den föregående talaren anförde, att chefen för flygväsendet skulle hava yttrat, att Cederström på sin tid varit en föregångsman och varit så att säga en hjälpare till krigsflygväsendet här i landet. Det kan icke bestridas, att han gjort sin insats, men det är en privat insats som staten icke haft någon möjlighet att vare sig utnyttja eller kontrollera. Man kan ju även säga, att änkor och barn till de första velociped- och motorcykelåkarna ävensom till förare av andra fortskaffningsmedel, när de kört ihjäl sig, kunde vara berättigade till pension. Samma förhållanden råda hela linjen utefter. Man ser, att stora svårigheter förefinnas. Om man tänker sig, att man skulle gå på linjen att giva understöd, d. v. s. om änkan Cederström vore i den ekonomiska situation, att nöden och barmhärtigheten bjöde, att riksdagen beviljade detta understöd, så vore det en annan sak, men så är icke fallet. Utredningen, som föreligger från motionärerna, är mycket bristfällig. Det uppgives icke, vilken ekonomisk ställning änkan Cederström har. Jag kan meddela kammaren, att bouppteckningen efter Cederström visar en nettobehållning av 25,000 kronor, och änkan Cederström erhöll vid dödsfallet 3,000 kronor till begravningskostnader av bolaget, där mannen var anställd. Sålunda föreligger enligt mitt och utskottets förmenande icke något som helst skäl för, att utskottet skulle gå med på någon understödsform, såsom man i vissa undantagsfall kan göra. Det är det skälet, som varit det bärande för utskottet. Skulle denna motion bifallas av riksdagen, så är det klart, att detta blir ett prejudikat, som i framtiden kommer att få följder.

Med dessa få ord, ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Hofsten: Den föregående talaren betonade i likhet med utskottet, att det föreligger huvudsakligen två förutsättningar för beviljande av en sådan pension som denna. Den ena är att det gäller en statstjänst. Man kan då med skäl åberopa vad motionärerna yttrat i förevarande hänseende och som jag skall be att i korthet få anföra sålunda:

»Om också icke direkt anställd i statens tjänst har dock, som synes, friherre Cederströms livsgärning varit mycket nära förbunden med en statsverksamhet, nämligen med det militära flygväsendet, för vilket han utan gensägelse varit en föregångsman.»

Det är ju givet, att huvudinvändningen mot åtgärden — vilken invändning jag också väl förstår att bankoutskottet måste för sin del noga beakta — ligger i farhågan för, att man genom beviljande av en sådan änkepension skulle skapa ett prejudikat, ett frångående av principen att endast statstjänstemäns efterlevande skola ifrågakomma vid pension. Man kan dock med fullt fog, i anslutning till vad motionären anført, påstå, att Cederströms verksamhet stod så nära statstjänst, att något prejudikat icke gives genom beviljande av pensionen. Det bör också erinras, att riksdagen flera gånger lämnat pension åt änkor efter arméflygare, som helt kort tid varit i tjänst.

Arligt understöd åt friherre Carl Cederströms änka.

(Forts.)

Arligt understöd åt friherre Carl Cederströms änka. (Forts.) Denne man har dock ägnat sitt liv åt flygkonsten, jämväl som lärare vid flygskolan.

Den föregående ärade talaren berörde även den andra synpunkten eller den ekonomiska. Jag skall be att få ytterligare meddela fakta därom. Såsom talaren angav, utvisade bouppteckningen efter Cederström en behållning av 25,000 kronor jämte boet. Arvingar äro änkan och en dotter i ett föregående gifte samt en makarnas dotter. Änkan får alltså ett kapital av 12,500 kronor. Därjämte hava vänner insamlat ett belopp av 7,000 kronor, av vilket änkan får hälften och makarnas dotter i senare giftet hälften. En bok utgiven av Hasse Z., som på sin tid lät mycket tala om sig, inbringade en summa av 5,000 kronor, som tillfallit makarnas dotter. Sälunda har änkan räntan å ett kapital av cirka 15,000 kronor att leva på. Nog kan man säga, att i det fallet föreligger ett behov. Det är ju alldeles uteslutet, att hon på detta belopp kan draga sig fram, och det är ofattligt att bankoutskottets talman kan förfäktas den åsikten, att inget behov skulle föreligga.

Då således mannen i sin verksamhet stod så nära statstjänst — även om han icke direkt var anställd i statens tjänst — och när ett oavvisligt behov föreligger, skulle man därjämte kunna tillåta sig rikta en vädjan till riksdagen att låta känslan i någon mån tala och såsom ett erkännande åt mannen, som föll på sin post, bevilja den ifrågasatta pensionen. Jag ber, herr vice talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den i ärendet väckta motionen.

Herr J u h l i n, M a l c o l m : Herr talman! Det är ju så att bankoutskottet har att behandla en mängd framställningar, som inkomma till riksdagen motionsvis, och i de allra flesta fall är det ju ömmande omständigheter, som man måste taga hänsyn till, och med statstjänsten är det nog litet si och så, hur det kan vara. Men personerna i fråga hava i allmänhet i de allra flesta fall varit anställda i statens tjänst någon tid. Nu har man nog i bankoutskottet behandlat framställningar, fullkomligt analogt med det här föreliggande fallet, i vilka bankoutskottet har tillstyrkt pension eller understöd. Det är särskilt en kungl. proposition om understöd till en dotter efter gymnastikdirektör Ling, vilken skulle kunna jämnställas med detta fall. Utskottet har där gått med på Kungl. Maj:ts framställning och tillstyrkt densamma.

Det var mycken tvekan inom bankoutskottet, när vi avstyrkte bifall till denna framställning. Emellertid tror jag knappast, att vi hade något annat att göra, som saken då låg; men jag vill på samma gång säga, att om kammaren här skulle finna anledning att låta sitt hjärta tala till förmån för änkan och barnen efter den omkomne flygaren Cederström, så skall jag för min del och jag tror även bankoutskottet taga ett sådant avslag på utskottets framställning med mycket jämnmod.

Herr R u n e : Herr vice talman, mina herrar! Det torde kanske icke vara behöfligt att efter det sista anförandet orda så mycket

i denna sak. Jag har begärt ordet endast för att jag kände ett visst behov av att yttra min mening i saken.

Jag ser förhållandet så, att vi alla hava iakttagit, att denna flygkonst medför orimligt stora risker för dem, som ägna sig däråt. Det är nog flera än jag, som beklaga, att så många olyckor skola inträffa på våra flygfält bland de personer, som tjäna fosterlandet på det sättet, att de lära och öva sig i flygkonsten. Man har verkligen undrat, om allt är gjort för att skydda deras säkerhet. Därom är dock icke tid att nu resonera. Men när man ser den orimliga fara, som föreligger för dessa personer, har man åtminstone skyldighet att se till, att man har ett så pass levande intresse för dem, att man skyddar deras efterlevande, som komma i prekär ställning genom flygolyckorna.

Jag medgiver, att i detta fall är det nog så, att man kan resonera om huruvida denne mans, friherre Cederströms änka kan vara berättigad till understöd, då han icke var direkt anställd i statens tjänst. Men jag har den övertygelsen och uppfattningen, att det är vår skyldighet att göra allt, vad vi kunna för att visa vår erkänsla till personer, som äro i fosterlandets tjänst och uppoffra sig på det sätt, som alla göra, vilka ägna sig åt det yrket. Friherre Cederström har dessutom varit en banbrytare på detta område, och man måste erkänna, att det för vårt försvar är av synnerligen stor betydelse, att det verkligen finnes flygkunnigt folk här i landet.

På grund av dessa skäl ber jag att få lägga herrarna varmt på hjärtat att i detta fall icke tänka så mycket på, huru man gjort förr, utan att behandla detta separatfall för sig, då så många konsekvensfall nog icke komma att uppstå. Det synes mig sålunda, som om det vore rimligt att här verkligen låta sin känsla tala. Jag ber, herr vice talman, med dessa ord få yrka bifall till motionen.

Herr Lindley: Herr talman, mina herrar! Jag undrar huruvida man verkligen kan säga, att denne person ljutit döden i fosterlandets tjänst på något sätt, ty denna färd, som han verkställde, då olyckan inträffade, var väl en sådan, varom det kan råda ganska delade meningar i vårt land, huruvida den var så lämplig och behöflig. Jag skall icke neka till, att personen ifråga var en föregångsman på aviatikens område i vårt land. Men han har aldrig varit direkt anställd i statens tjänst, och vid dödsfallet var han faktiskt ledare för en fabrik; det förefaller mig därför, att om hans familj behöver någon hjälp, tillkommer det givetvis denna anläggning eller fabrik att lämna sådan. Jag anser, att det vore rimligt, att denna lämnade någon ersättning. När man emellertid säger — och herr Juhlin var inne på detta — att man här hade ett fall, som vore analogt med frågan om understöd åt den store gymnastikdirektören Lings dotter, så vill jag erinra, att den frågan föreligger något annorlunda. Där föreligger det ju ett yrkande från Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har verkställt en undersökning och konstaterat, att Lings dotter är fullständigt utan några som helst existensmedel och måste intagas på allmän vårdanstalt för att få den vård och skötsel, hon behöver; och det bidrag, som staten skulle ge henne är icke någon pension utan ett allmänt understöd till en be-

*Ärligt under-
stöd åt friherre
Carl Ceder-
ströms änka.
(Forts.)*

*Arligt under-
stöd åt friherre
Carl Ceder-
ströms änka.*
(Forts.)

märkt mans efterlevande. I ett fall sådant som detta föreligger däremot ett yrkande av enskild motionär, som icke verkställt någon vidare undersökning; och det kan säkerligen skapa mycket farliga prejudikat, om riksdagen går med på att bifalla motionen. Jag tror, att om Kungl. Maj:t hade ansett, att i det här fallet tillräckligt talande skäl föreligga för Kungl. Maj:t att ingå med en framställning till riksdagen, denna fråga kommit i ett helt annat läge. Det är möjligt, att med den utredning, som Kungl. Maj:t skulle kunna presteras, man då haft någon möjlighet att bifalla förslaget.

Som saken nu ligger och med den utredning, som hittills förebragts, anser jag, att man icke kan gå med på detta yrkande, och därför yrkar jag bifall till utskottets utlåtande.

Herr Wickman: Herr vice talman, mina herrar! Jag nödgas att med ett par ord bemöta herr von Hofsten. Han anmärkte, att inom flygväsendet har en hel del flygare förolyckats, och änkepensioner utbetalats, utan att någon verklig grund förelåg. Vi hava inom utskottet vid sådana tillfällen tagit hänsyn dels till den förolyckades ekonomiska ställning dels till om han varit i någon mån anställd i statens tjänst. Den längre eller kortare tiden har man i allmänhet icke fäst sig vid. Om en flygare i statstjänst beordrats till ett uppdrag, och han förolyckats, är det förklarligt, att då måste staten, om han än aldrig så kort tid varit anställd, taga hänsyn härtill, och då har utskottet aldrig gått emot förslaget, utan förordat skälig ersättning.

Nu säger herr von Hofsten beträffande änkan Cederströms ekonomiska förhållanden, att bouppteckningen uppgav, att förmögenheten bestod av 10,000 kronor i möbler och 15,000 kronor i kontanter. Jag tackar herr von Hofsten för hans yttrande, att det är 15,000 kronor, som kan sägas vara det belopp eller det kapital, varpå hon skall existera. Det är efter vårt förmenande ett mycket högre belopp, än det, utskottet kan tillmäta, då det är fråga om understöd, ty åt ingen enda änka efter de som förolyckats, och vilka behövt understöd, icke pension, utbetalas av staten högre belopp än fyra à femhundra kronor. Längre kan utskottet icke sträcka sig i sådana fall. Det har endast varit i undantagsfall, som utskottet kunnat bevilja pensioner; och det är, då det varit statstjänst, varpå utskottet kunnat stödja sig. Skulle utskottet i detta fall hava velat lämna understöd, vill jag säga, att det stannat vid fyra- à femhundra kronor.

Jag anser, att man icke kan gå utom de grunder, efter vilka bankoutskottet har att bevilja pension eller understöd. Den siste talaren framhöll också, att det därför för närvarande var omöjligt att gå med på detta förslag. De skäl, som jag nu framlagt, har för mig och utskottet varit de gällande.

Sedan tror jag, att alla de, som så ivrigt förfäktat bifall till denna motion, hava sig nog icke bekant, huru förhållandena voro vid det tillfälle, då Cederström förolyckades. Jag skall icke röra vid denna fråga. Jag har intima uppgifter härom, och skulle dessa förhållanden ha klargjorts, så hade nog ännu större svårigheter förefunnits för bifall till motionen.

Jag har den uppfattningen, att om regeringen funnit skäl att framkomma med ett yrkande i form av en proposition, man då skulle verkställt en undersökning, som lett till sådant resultat, att man fått fullständig klarhet. Nu föreligger ingen sådan undersökning. Jag vidhåller mitt yrkande om avslag. Finner emellertid regeringen, att änkan Cederström lever i svåra ekonomiska förhållanden, förmodar jag, att regeringen icke underlåter att efter verkställd utredning komma med en proposition till riksdagen.

*Ärligt under
stöd åt friherre
Carl Ceder-
ströms änka.*

(Forts.)

Herr Rosén: Jag begärde ordet med anledning av ett yttrande av herr Lindley. Han framhöll, att det är en enskild motionär, som framställt detta förslag och han pekade på de farliga konsekvenser, som skulle följa, om denna motion bifölles.

Jag vill med anledning härav erinra, att för några år sedan ett par enskilda motionärer, bland dem herr Branting, väckte förslag om, att svenska riksdagen skulle bevilja en pension, om jag minns rätt, på tre tusen kronor åt en svensk man, som under hela sitt liv varit i rysk tjänst. På grund av de förhållanden, som inträffat i Ryssland, hade han icke där fått ut den pension, som tillerkänts honom. Man ansåg därför, att Sverige borde övertaga denna skyldighet och betala pensionen. Denna framställning saknade varje spår av utredning, men bifölls, enligt bankoutskottets hemställan. Mannen har nu avlidit, och änkan får uppbära pension av svenska staten. Jag tror alltså icke, att man varit så värst konsekvent, som herr Lindley ville göra gällande.

Jag vet väl, att fru Cederström icke lagligen är berättigad till pension, men då hennes man varit föregångsman i Sverige på sitt område, kommer jag att rösta för bifall till motionen.

Herr Lindley: Herr talman! Den jämförelse, som den siste ärade talaren gjorde, haltade betydligt; det var där icke fråga om beredande av någon ny pension, utan det gällde, huruvida svenska staten skulle förskotta en pension — med hopp att en gång få tillbaka den av ryska staten — som denne man Nyren, direktör vid Pulkovas observatorium, skulle hava av Ryssland, men som han icke fått ut på grund av revolutionen. Jag finner icke något orätt i detta.

Herr Bäckström: Med tacksamhet noterade jag de ord, som fälldes av herr Juhlin, att bankoutskottet skulle med jämmod se, om riksdagen bifölle denna motion. Blir det så, att riksdagen gör detta, så är det icke första gången, som bankoutskottet får vara med om, att riksdagen visar sig frikostigare än utskottet. Men detta är helt naturligt. Det tillkommer ju bankoutskottet att göra den formella granskningen och det är i sin ordning att det är rätt njuggt på tillstyrkanden, när det formellt sett visar sig, att det ej finnes någon egentlig nödvändighet att bevilja understöd. Men det är å andra sidan riksdagen, som har hand om pungen och riksdagen har rätt att vara mera generös än bankoutskottet. Det har också mången gång hänt, att riksdagen visat sig frikostigare än bankoutskottet och statsutskottet i sina förslag vågat förorda. Jag vädjar till kammaren, om detta

*Arligt under- icke är ett sådant fall, där det kan vara berättigat, att riksdagen visar
stöd åt friherre- sig generös och lämnar det begärda understödet.
Carl Ceder- ströms änka.* Jag ber att få yrka bifall till motionen.

(Forts.)

Herr Olofsson: Herr talman! Det har framförts gång på gång, att denne Cederström skulle hava gjort en så stor statsgärning, och därför skall pension beviljas åt den efterlevande änkan. Jag undrar, om det är så riktigt. Jag skulle kunna framvisa hundratala män i detta land, som gjort en stor statsgärning genom att odla jorden och frambringa skördar och mat åt svenska medborgare. Men tror någon, att man skulle i sådant fall begära pension åt en efterlevande änka, som är utfattig, och tror någon, att riksdagen skulle bevilja pension åt en sådan änka? Nej! Här bevisas att änkan icke är utblottad, utan att hon har tillgångar, ehuru icke så stora. Men hon skall väl icke uteslutande leva på dem utan också arbeta, så vitt hon har hälsa och krafter. Här är en sak, som är litet mera populär.

Det säges, att Cederström har vågat sitt liv för flygkonsten, men jag undrar, om han icke vågade sitt liv lika mycket för att göra ekonomisk vinst. Då han varit med om att starta fabriker, så var det nog med tanke på, att de skulle föra med sig ekonomiska fördelar. Detta är också en synpunkt, som man har att taga i betraktande.

Jag tror att det skulle medföra ytterst svåra konsekvenser om riksdagen i detta fall bifaller motionen, ty det finnes många hundra svenska änkor här i landet, som med mycket större fog kunna begära understöd.

Jag ber därför att få yrka avslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Winberg: Det var en talare, som meddelade, att han skulle med jämnmod motse, om riksdagen i denna punkt lät sitt goda hjärta tala. Jag har icke heller något emot, att riksdagen låter sitt goda hjärta tala. Men jag vill uttala den meningen, att riksdagen i sådana här fall bör se till, att icke det goda hjärtat talar i allt för ensidig riktning. Vi må komma ihåg, mina herrar, att det är icke bara friherrar och flygbaroner, som förolyckas i landet och lämna efterlevande åt sig själva. Det finnes tusentals andra medborgare, som ha betydligt svårare ställt beträffande sin utkomst, när familjefadern faller ifrån. Här är i alla fall konstaterat, visserligen att det icke är någon större förmögenhet, men att det finns så pass mycket, att tusentals av vårt lands medborgare skulle vara glada, om de vid familjefaderns fränfalle hade en sådan förmögenhet, som den här föreliggande. Det är därför, man icke bör låta det goda hjärtat springa iväg allt för hastigt.

Därtill kommer en hel del omständigheter vid själva förolyckandet, varöver det vilar ett visst dunkel och vilka kunna behöva närmare utredas. Med hänvisning till, huru sparsamt man går till väga i många andra fall, då det gäller pension eller understöd på ett par hundra kronor, och ehuru jag under andra förhållanden skulle vara med om att visa en uppmuntran även i detta fall, måste jag dock säga mig, att när

riksdagen så många gånger nödgas avslå betydligt mera berättigade anspråk än det här ifrågavarande, kan jag icke i det relativt outhärliga skick, som denna sak ligger, komma till annat resultat än att yrka bifall till utskottets hemställan.

*Arligt under-
stöd åt friherre
Carl Ceder-
ströms änka.*

(Forts.)

Herr Andersson, Gunnar: Jag vill bara säga några få ord, ty här har sagts tillräckligt för att betona de ömmande förhållandena. Det som gör, att jag kommer att rösta för motionen är, att jag vill ge min hyllning åt pionärerna. Det är icke så ofta, som det inträffar här i landet, att människor våga taga upp nya idéer och härför sätta in sina liv, då det verkligen är risk att göra det. Sker detta någon gång, kunna vi ge den hyllningen, som ligger i ett bifall till förslaget.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr vice talmannen sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten 7 och bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit på följande sätt:

Ja — 91;

Nej — 29.

Punkterna 8—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Lagförslag
ang. viss änd-
ring i utsök-
ningslagen.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § utsökningslagen.

Genom en den 19 december 1919 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition nr 14, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om ändrad lydelse av 1 § utsökningslagen.

Häri genom förordnas, att 1 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Utsökningsmål upptagas och prövas av överexekutor, som är för landet Konungens befallningshavande, var inom sitt län, i Stockholm överståthållarämbetet samt i övriga städer med egen jurisdiktion magistraten eller, där Konungen det förordnar, viss ledamot av magistraten.

I stad, som lyder under landsrätt, är Konungens befallningshavande överexekutor; dock att, där i den för sådan stad särskilt tillsatta styrelse finnes lagfaren ledamot, Konungen må förordna, att styrelsen eller viss lagfaren ledamot av styrelsen skall vara överexekutor. Har sådant förordnande ej meddelats, skall staden med avseende å vad i denna lag sägs räknas till landet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1921.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att nu ifrågavarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Herr Tr äff: Herr talman! När jag går att yttra mig i denna fråga, så är det inte utan att jag villigt erkänner, att det kan anses ganska förmätet av mig att ge mig upp i en ren lagutskottsfråga, i all synnerhet som jag ju inte tillhör någotdera lagutskottet. Men jag gör det, därför att det är några synpunkter, som jag skulle önska framhålla och som stå i samband med den nyligen antagna lagen angående kommunalborgmästare, och kanske just framläggandet av dessa synpunkter, som jag här kommer att framhålla, kan göra ett uppträdande i viss mån berättigat, vilket annars, som jag i början antydde, skulle kunna anses förmätet.

Såsom av utskottets motivering framgår, har utskottet allenast uppfattat det såsom en konsekvens av den förut antagna propositionen om kommunalborgmästare, när utskottet tillstyrkt bifall till det i

förevarande proposition framlagda förslaget, att även kommunalborgmästaren eller stadsstyrelsen skall kunna förordnas till överexekutor.

Nu gjorde emellertid riksdagen, efter motioner i båda kamrarna av representanter för de mindre städerna, på enhälligt tillstyrkande av konstitutionsutskottet vissa ej oväsentliga ändringar i förstnämnda proposition, vilka torde varit ägnade att ställa jämväl frågan om förordnande av överexekutor i något annat läge. Nämnda ändringar gingo framför allt ut på att vidga möjligheten för framstående, icke lagfarna kommunalmäns val till borgmästare. Dels infördes uttryckligen i författningstexten en bestämmelse därom, att längre tids verksamhet i kommunala värv skulle meritera till erhållande av dispens från juridisk examen. Dels skulle sådan dispens kunna begäras icke blott, såsom enligt propositionen, av stadsfullmäktige, d. v. s. genom majoritetsbeslut, utan redan av en tredjedel utav stadsfullmäktiges i frågans avgörande deltagande ledamöter. Dels ock slutligen infördes enahanda möjlighet till val av en kommunalman till borgmästare i de större städer med egen uppbördsförvaltning och eget exekutionsväsen, för vilka den tredje reglementstypen med en lagfaren kommunalrådan var avsedd.

Om stadsstyrelsen redan enligt propositionen var föga ägnad att övertaga de judiciella göromål, vilka för närvarande åligga magistraterna såsom överexekutorer, så måste dess olämplighet härutinnan ytterligare hava skärpts genom de av riksdagen beslutade ändringarna. Och därmed är ingen olycka skedd. Det naturligaste synes nämligen vara, att när magistratens göromål skola fördelas mellan en ren stadsstyrelse och domstolen i orten, de judiciella göromålen hänföras till denna senare. I annat fall komma alltid svårigheter att uppstå vid valet av kommunalborgmästare. Även om man önskar en jurist härtill, måste kompetenskraven vara helt olika, om han enbart skall förestå den kommunala förvaltningen eller han dessutom skall behärska den ofta mycket invecklade tillämpningen av utsökningslagen. De jurister, som förvärvat erfarenhet på kommunalförvaltningens område, exempelvis såsom stadsombudsmän eller sekreterare, torde i regel sakna all nämnvärd insikt i överexekutorsgöromålen. Skall hänsyn tagas till kompetens härutinnan, torde man återigen såsom regel erhålla personer, som icke besitta den nödiga kommunala erfarenheten. En del av vad man velat vinna genom skilsmässan mellan kommunalförvaltning och jurisdiktion skulle på detta sätt gå förlorad. Man skulle ej kunna förvärva de för borgmästarsysslan lämpligaste personerna. Och om man valde en kommunaljurist till borgmästare, bleve följden kanske den, att han eller stadsstyrelsen icke komme att av Kungl. Maj:t utses till överexekutor, och man finge ingen nytta av ändringen i utsökningslagen; man finge hädanefter som hittills åtnöjas med en ofta avlägsen Konungens befallningshavande såsom överexekutor.

Men även i ett annat avseende kan sammankopplingen av överexekutorsgöromålen med stadsstyrelsen utöva en menlig återverkan på valet av borgmästare. De, som satte värde på att hava en överexekutor på platsen, skulle härav kunna föranledas till att arbeta för val av en jurist till borgmästare med förbigående av en kanske mycket

*Lagförslag
ang. viss änd-
ring i utsök-
ningslagen.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. viss änd-
ring i utsök-
ningslagen.

(Forts.)

lämpligare kommunalman, utan att man dock hade säkerhet för att sedermera den valde juristen av Kungl. Maj:t befundes kapabel att bliva överexekutor. I varje fall skulle följden bliva, att de nämnda hänsynen direkt motverka det stärkande av lekmannainflytandet i stadsförvaltningen, som nyssnämnda av riksdagen genomförda ändringar i propositionen om kommunalborgmästare avsett att främja.

Å ena sidan skulle sålunda, om det nu föreliggande lagförslaget går igenom, de städer, som till borgmästare välja en icke lagfaren kommunalman, ej komma att få något gagn av den nya lagen, i det att deras stadsstyrelse aldrig kunde förordnas till överexekutor. Å andra sidan skulle lagen komma att inverka förryckande på de synpunkter, som böra vara avgörande vid valet av kommunalborgmästare, även i sådana fall, där denne anses böra vara jurist.

Det föreligger varken i propositionen eller i utskottsutlåtandet någon som helst utredning, varför icke domaren i orten skulle kunna förordnas till överexekutor. Vore detta möjligt, skulle det kunna komma ett vida större antal av städerna under landsrätt till godo än enligt den kungl. propositionen. Då denna fråga synes vara förtjänt av en närmare undersökning och då ett uppskov med den kungl. propositionens antagande med hänsyn till dess ytterst ringa praktiska betydelse ej kan anses innebära någon avsevärd olägenhet, tillåter jag mig, herr talman, yrka avslag å första lagutskottets föreliggande utlåtande.

Herr statsrådet Undén: Den föregående ärade talaren har yrkat avslag å förslaget om denna lilla ändring i utsökningslagen, som skulle möjliggöra för Kungl. Maj:t att förordna en stadsstyrelse av här ifrågakarande slag eller viss lagfaren ledamot därav till överexekutor. Jag tror för min del, att de farhågor han utvecklade äro något överdrivna. Enligt gällande lag förhåller det sig så, att Kungl. Maj:t t. o. m. har formell makt att förordna en icke lagfaren ledamot av en magistrat till överexekutor, och det har inte visat sig, såvitt jag vet, att Kungl. Maj:t har missbrukat denna möjlighet genom att utse mindre kvalificerade personer. Jag tror då icke, att det kan finnas några betänkligheter mot att i Kungl. Maj:ts hand lägga denna möjlighet att utse en lagfaren ledamot av en sådan stadsstyrelse. Det är väl självfallet, att i många fall en sådan stadsstyrelse eller någon dess lagfarna ledamot skall vara fullt lika kvalificerad som åtskilliga magistrater i mindre städer.

Jag vill också påpeka, att lagrådet, som förra året hade att yttra sig om en aldeles likalydande proposition, icke hade någon invändning att göra mot den anordning, som här föreslås.

Herr Schlyter: Herr talman, mina herrar! Jag ber att kammararen för bedömande av den föreliggande frågan ville erinra sig, vilken beskaffenhet de viktigaste överexekutorsgöromålen äro. Dessa äro till en del av relativ enkel natur. Hit höra lagsökningsmål och mål om handräckning för fordrans utfående. Vid sidan härom ha vi ett flertal grupper av mål, som äro av ganska invecklad beskaffenhet. Dit höra först och främst ärenden angående exekutiva

försäljningar av fast egendom, vilkas handläggning hos överexekutor förutsätter en ingående kännedom om hela vart inteckningsväsende och de svåraste kapitlen i utsökningslagen. Dit höra vidare vissa frågor, som äga intimt samband med rättegångsväsendet i allmänhet, frågor om beviljande av kvarstad, skingrings- och reseförbud, mål angående skydd av rubbat besittningsförhållande, angående arrendators och hyresgästs vräkning o. s. v. Och slutligen ha vi en tredje grupp av mål, som intaga en ställning för sig, nämligen angående klagan över utmätningmans förfarande.

*Lagförslag
ang. viss änd-
ring i utsök-
ningslagen.
(Forts.)*

Det är sålunda uppenbart, att överexekutorsgöromålen kräva hög juridisk kompetens. Detta bekräftas, om man kastar en blick på de myndigheter, som för närvarande fungera såsom överexekutorer. Enligt 1 § utsökningslagen är det på landet, vartill även räknas städer under landsrätt, Konungens befallningshavande, men i städer med egen jurisdiktion i princip magistraten eller någon ledamot av magistraten. Detta har tillämpats så, att i 41 städer är det magistraten, i 29 städer borgmästaren och i 3 städer en rådman; men i 15 städer med egen jurisdiktion är det allt fortfarande Konungens befallningshavande, som är överexekutor. Detta undantag från huvudprincipen om magistraten eller magistratsledamot såsom överexekutor i nämnda städer grundar sig på en föreskrift i 23 § av promulgationsförordningen till utsökningslagen, som säger, att om Konungen finner, att nämnda anordning icke lämpligen kan bringas till stånd samtidigt därmed att lagen träder i kraft, så må med anordningens genomförande anstå.

Det är mycket belysande för den nu föreliggande frågan, att ännu i dag, mer än 40 år efter utsökningslagens genomförande, som jag nämnde, 15 städer alltjämt lyda under Konungens befallningshavande såsom överexekutor. Detta visar, att fastän det finnes en lagfaren ledamot i alla dessa magistrater, och detta en ledamot, som anses vara i stånd att handlägga alla till civilprocessen och straffprocessen hörande mål, så har man dock ansett utsökningsmålen vara av den invecklade beskaffenhet, att man icke velat anförtro dem åt dessa städers magistrater eller borgmästare. Härutav kan man dra en viktig slutsats beträffande verkan av den nu föreslagna lagen, och det är den första huvudanmärkingen mot propositionen: *lagen kommer att få mycket ringa praktisk betydelse.*

Enligt den kungl. propositionen förutsättes för lagens tillämpning 1) att i stadsstyrelsen skall sitta en lagfaren ledamot och 2) att Kungl. Maj:t skall finna sig böra förordna stadsstyrelsen eller den lagfaren ledamoten till överexekutor. Om utvecklingen tar den riktning, som man har anledning förmoda, sedan riksdagen för någon tid sedan antog konstitutionsutskottets enhälliga förslag beträffande borgmästarbefattningarna uti de ifrågavarande städerna, så kommer det endast i ett relativt ringa antal fall att finnas kommunalborgmästare med juridisk kompetens. Och även om städerna välja dylika kommunalborgmästare, kommer detta val att äga rum efter helt andra synpunkter än att de ifrågavarande borgmästarna skola bli kompetenta till överexekutorer. Det antagliga är, att det blir stads-

Lagförslag
ang. viss änd-
ring i utsök-
ningslagen.
(Forts.)

ombudsmän och sekreterare i städernas styrelser eller verk som framför andra jurister komma att bli befordrade till komunalborgmästare, och dessa ha i regel aldrig i sitt liv sysslat med de invecklade mål och ärenden, som falla under överexekutors handläggning. Följden av detta kommer att bli, att Kungl. Maj:t endast i mycket få fall kommer att låta lagen vinna tillämpning och förordna någon stadsstyrelse eller kommunalborgmästare till överexekutor. Det stora flertalet av Sveriges städer under landsrätt kommer att dela samma öde som de nyssnämnda 15 städerna med egen jurisdiktion, vilka alltså ha Konungens befallningshavande till överexekutor. Lagen stannar vid en gest på papperet, men denna gest är icke alldeles ofarlig.

Jag kommer därmed över till den andra huvudanmärkningen mot propositionen: *lagen kommer att medföra positiv skada*. För den händelse lagen skulle bli tillämpad i en eller annan stad, kommer denna stad att få en dålig överexekutor. Även om staden valt en förträfflig kommunaljurist till borgmästare äro överexekutorgörömbålen så få, att han icke kan få erforderlig övning i dessa måls handläggning. Och borgmästaren har icke, såsom borgmästare i städer med egen jurisdiktion, någon befattning med andra rättegångsmål, varifrån han kan hämta insikt för tillämpningen av de ifrågavarande lagbestämmelserna. Staden får alltså en sämre överexekutor än om Konungens befallningshavande fortfarande fått fungera i denna egenkap, och denna skada kan icke uppvägas därav att stadsstyrelsen kommer att bli lättare tillgänglig än Konungens befallningshavande.

Andra, mera medelbart skadliga verkningar hava nyss framhållits av herr Träff, som betonade, hurusom städerna, när de skola skrida till val av kommunalborgmästare, nödgas att taga hänsyn till hans eventuella kompetens att även bli överexekutor. Det kommer att bli en stridsfråga vid valen, huruvida man skall ha en jurist, en vanlig hovrättsnotarie, eller om man skall taga en kommunalman till borgmästare, och det blir ett argument i denna strid, att han skall kunna duga till överexekutor. Så få de en jurist, men en som i alla fall icke fyller de anspråk, vilka Kungl. Maj:t, enligt vad chefen för justitidepartementet nyss antydde, givetvis kommer att ställa på den blivande överexekutorn, och så sitter staden där med sin klene genomsnittsjurist till borgmästare utan att därför ha fått någon överexekutor.

Slutligen åstadkommer lagen den skadan, att den kommer att stå hindrande i vägen för en utveckling i rätt riktning, en utveckling, som kan komma alla våra städer utan egen jurisdiktion till godo. Den kommer att hindra en utredning av frågan om annan lämplig myndighet att i dessa städer övertaga överexekutorgörömbålen. Och härmed kommer jag in på den tredje och sammanfattande huvudanmärkningen mot den föreliggande propositionen, nämligen den, att *lagen principiellt har slagit in på en oriktig väg*. Det är inte möjligt att det kan bli framtidens lösen att, vid ett blivande boskifte i de nuvarande magistratsstäderna mellan vad som hör till kommunal-

förvaltningen och vad som är att hänföra till rättskipningen, de i hög grad judiciella göromål, som överexekutor har att handlägga, skola komma att hänföras till kommunalförvaltningen. Det är icke utslutet, att man kan tänka sig, att dessa göromål komma att fördelas på olika myndigheter, men då riksdagen uppenbarligen nu icke kan inlåta sig på att ge några anvisningar, hur detta spörsmål skall lösas, skall jag inte närmare gå in på denna fråga utan inskränker mig till att instämma i herr Träffs yrkande om avslag å den framlagda propositionen och utskottets förslag.

Lagförslaget ang. viss ändring i utskottningenslagen.
(Forts.)

Greve S p e n s: Herr talman, mina herrar! Vad den föregående ärade talaren har anfört är givetvis värt stort beaktande. Det förhåller sig så, som han säger, att en väsentlig del av utskottningsgöromålen är av ganska invecklad natur och kräver ingående juridisk insikt, vilken nog i allmänhet icke torde bliva tillfinnandes hos styrelsen i dessa städer under landsrätt. Bland de ärenden, som han särskilt uppräknade såsom varande av mera invecklad natur, vill jag särskilt framhålla de exekutiva fastighetsförsäljningarna. Dessa ha blivit särskilt svåra att handlägga efter de ändringar i bestämmelserna därom, som för några år sedan vidtogos av riksdagen.

Att jag för min del dock kunnat inom utskottet gå med på dess förslag att tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition, har varit beroende på två omständigheter. Först och främst därpå att det helt och hållet tillkommer Kungl. Maj:t att avgöra, när en stadsstyrelse eller lagfarens ledamot därav skall vara överexekutor. Det står nämligen i lagen, icke att Konungen *skall* i de fall, då det finnes lagfarens ledamot i stadsstyrelsen, förordna stadsstyrelsen eller lagfarens ledamot därav att vara överexekutor, utan det står, att Konungen *må* förordna, och det är således beroende helt och hållet på Kungl. Maj:ts prövning i de särskilda fallen, huruvida en stad under landsrätt skall erhålla egen överexekutor i sin stadsstyrelse eller icke. Detta har ju för resten herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet redan framhållit. Vid sådant förhållande tror jag inte, att man kan säga, såsom den föregående ärade talaren sade, att lagen kommer att medföra någon positiv skada. Och att lagen har slagit in på en principiellt oriktig väg, torde man knappast heller kunna säga, då det för närvarande — och detta har varit mitt andra skäl att biträda utskottets förslag — finnes en hel del små städer — avsevärt mindre än de nuvarande städerna under landsrätt — med egen magistrat och jurisdiktion och med egen överexekutor. Vid dessa förhållanden har ju utskottet ansett, att man nu inte gärna kunde avstyrka förslaget om att i vissa fall, som givetvis bli undantagsfall, Kungl. Maj:t må kunna förordna, att en stad av här ifrågavarande art skall få egen överexekutor. Men jag anser för min del, att det skulle vara mycket lämpligt, att processkommissionen, där den föregående ärade talaren är ledamot, ville taga denna fråga om hand och tänka på, huruvida icke befattningen såsom överexekutor här i Sverige, liksom förhållandet är i flertalet andra länder, kunde överflyttas på domarna — möjligen med undantag för en del enklare överexekutorsärenden, som kunde

Lagförslag
ang. viss änd-
ring i utsök-
ningslagen.
(Forts.)

förläggas till särskilda bagatellrätter, vilket är fallet på sina håll utomlands.

Såsom frågan nu ligger, ber jag emellertid, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr E k m a n, K a r l J o h a n: Herr greve och talman! Den föregående talaren rekommenderade, att processkommissionen skulle få ta denna fråga om hand för vidare prövning. Men i så fall går det väl inte an att låsa fast frågan genom att nu besluta ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Den kungl. propositionen innehåller rakt ingen utredning. Där hänvisas allenast till ett motsvarande förslag, som förelades *förra* årets riksdag, då vi ju hade hela frågan om kommunalborgmästare före. Men man har förbisett, att frågan då befann sig i ett helt annat läge. Då föreslogs — och det är den väsentliga skillnaden — eget exekutionsväsen endast i städer av den s. k. tredje typen, d. v. s. i städer, som ha både kommunalborgmästare och lagfaren rådmän, och, märk väl, dessa bägge skulle ovillkorligen vara examinerade jurister. Så som frågan nu föreligger efter konstitutionsutskottets ändringsförslag, som av riksdagen godkänts, så kan i *alla* städer, där kommunalförvaltning efter den nya typen skall inrättas, kommunalborgmästaren vara en person, som icke är jurist. Man har sålunda ingen garanti för att hos kommunalborgmästaren skall kunna förefinnas den sakkunskap, som är erforderlig för dessa, som alla erkänna, ofta utomordentligt ömtåliga och svårlösta frågor, som ankomma på överexekutor. Det är desto viktigare att observera detta, som Kungl. Maj:t i sin proposition i år hänvisar till det sakkunnigbetänkande, som ligger bakom förslaget. I detta hade man indelat städerna i tre grupper. Den första av dessa grupper eller typer av städer avser sådana, som skulle ha stadsstyrelse med kommunalborgmästare men ingen lagfaren rådmän, och detta system antogs bli regel i de framtida fögderistäderna. I dessa städer skulle sålunda finnas en kommunalborgmästare jämte två rådmän, och det skulle kunna hända, att ingen av dessa tre vore lagfaren. Säkerligen blir i framtiden detta sistnämnda förhållandet. Den andra typen avsåg de mycket små städer, som inte ens skulle ha kommunalborgmästare. Den tredje normaltypen avsåg slutligen stadsstyrelse med kommunalborgmästare och lagfaren kommunalrådman, vilken organisation ansågs bli erforderlig i landsrättsstäder med egen uppborädsförvaltning och eget exekutionsväsen. Sålunda förutsattes, för att eget exekutionsväsen skulle få förekomma, att både kommunalborgmästaren och en rådmän skulle vara jurister. Om man nu inte vill gå så långt, är det väl i alla händelser nödvändigt, att åtminstone *en* jurist finnes.

Denna fråga kan för närvarande se rätt oskyldig och obetydlig ut, ty städer under landsrätt äro ju inte så många för närvarande och väntas inte heller under den närmaste framtiden bli så många. Men, mina herrar, processkommissionen håller på med att utarbeta ett förslag till omläggning av hela vårt rättegångsväsen, vilket förslag går därpå ut att städer och landsbygd skulle förenas i domstolskretsar utan åtskillnad till stad och land. Sålunda skulle alla

städer utom de få, som äro så stora, att de kunna bilda eget jurisdiktionsområde utav en vanlig domsagas storlek, få kommunalborgmästare och kommunalrådman enligt den nya typen. Detta är innebörden i det förslag riksdagen antagit i år. Detta förslag är en förberedelse till den stora omläggning, enligt vilken städerna skulle berövas sin egen jurisdiktion och i stället endast erhålla en kommunal förvaltning med kommunalborgmästaren i spetsen. Enligt riksdagens beslut i år skulle borgmästaren i sådana städer icke behöva vara jurist, utan kunna få dispens och vara en person, som endast har kommunal utbildning och erfarenhet.

Antag nu, att vi ha en större stad, där det finnes en kommunalborgmästare, som är jurist, och så får då staden eget exekutionsväsen; Kungl. Maj:t förordnar denne kommunalborgmästare, till överexekutor. Men så avgår han, och så begära stadsfullmäktige eller en minoritet av stadsfullmäktige dispens för efterträdaren, och då kanske väljes till kommunalborgmästare en person, som icke har de ringaste förutsättningar att kunna sköta detta exekutionsväsen. Vad blir då följden? Då kan Kungl. Maj:t icke förordna en sådan till överexekutor, och alltså skall exekutionsväsendet tagas ifrån staden. Således, några år skulle staden ha eget exekutionsväsen, men några år därefter inte ha det; så blir det kanske åter igen en kommunalborgmästare, åt vilken man kan anförtro exekutionsgöromål och staden återfår sitt exekutionsväsende, men det går väl inte an att ha det på det sättet. Har man en gång låtit en stad få eget exekutionsväsen, måste det upprätthållas där. Man kan inte byta om oupphörligt.

Nog tarvar alltså denna fråga utredning. Och jag får säga, att jag inte kan förstå motståndet häremot från regeringsbanken. Kravet på utredning innebär icke något misstroende mot regeringen, ty att man här begär utredning, beror ju närmast på att genom riksdagens beslut frågan kommit i ett annat läge än förut. Det behöves kanske icke så vidlyftig utredning. Men i alla fall anser jag, att riksdagen inte kan bifalla förslaget, sådant det nu föreligger, utan att vi behöva tänka på saken och kanske få något ledande uppslag från regeringen till nästa år, varför jag ber att få instämma i herr Schlyters avslagsyrkande.

Herr Lindhagen: Denna fråga är, såsom någon erinrat, ganska obetydlig, men även i en obetydlig fråga kan ligga en princip, och ur den synpunkten kan jag icke annat än instämma i det huvudsakliga av det anförande, som herr Schlyter nyss höll inför kammaren. De tre olika huvudsynpunkter han framhöll, böra ju, föreställer jag mig, för kammarens ledamöter vara ganska talande. Därtill kommer också en sak, som icke får förglömmas, nämligen att Kungl. Maj:ts förslag bygger på att en annan proposition skulle antagas. Nu har emellertid vid innevarande riksdag denna andra proposition blivit på det sätt bifallen, att riksdagen gått efter andra linjer än Kungl. Maj:t och sökt mera frigöra den kommunala förvaltningen från den juridiska självskrivnheten.

Lagförslag
ang. viss änd-
ring i utsök-
ningslagen.
(Forts.)

Jag har egentligen begärt ordet för att betona, att det förefaller mig vara en mycket viktig uppgift för framtiden, att de sakliga och särskilt vad man kallar de *sociala* frågornas behandling omsider definitivt frigöres från den juridiska självskrivnenhetens hegemoni. Annars få vi sådana lagar, som herr Schlyter betecknade såsom gester, d. v. s. juristlagar, som icke hava någon effektivitet, utan bara äro vackra dekorationer på papperet. Det är denna stora uppgift, som lagstiftningen härvid måste taga hänsyn till, och det är givet, att i kampen att frigöra oss från den juridiska självskrivnenhetens och den gamla juridikens benägenhet — i bästa avsikt visserligen — att strypa innehållet med formerna utgör även detta ett litet led. Då justitieministern framhöll, att han trodde, att farhågorna äro överdrivna, kan man ju förstå honom, ty ur det gamla systemets synpunkt kan en sådan här sak vara passabel. Å andra sidan måste han väl ändå medgiva, att det icke ligger någon oerhörd makt uppå, att just denna proposition blir antagen. Den läser ju i alla fall utvecklingen på sitt lilla sätt så gott den kan, och det bör den icke få göra.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på propositionen och utskottets hemställan.

Herr R o g b e r g: Herr Schlyter påpekade i sitt anförande, att denna fråga är av ringa praktisk betydelse. Jag anhåller att få understryka detta hans yttrande. Frågan är verkligen icke av någon större praktisk betydelse. Men är den icke av större praktisk betydelse, skulle man väl kunna hava det förtroendet till Kungl. Maj:ts regering, att regeringen skall med sakförstånd begagna sig av den diskretionära prövning, som förslaget tillägger Kungl. Maj:t.

Herr Schlyter påpekade vidare, hurusom överexekutorsgöromålen mången gång äro av mera invecklad och svår beskaffenhet. Detta skall gärna medgivas, för såvitt det gäller exekutiva auktioner, men knappast i fråga om övriga göromål. Jag föreställer mig, att i de städer, i vilka denna föreslagna lagändring kan komma i tillämpning, antalet exekutiva auktioner skall bliva tämligen ringa och begränsat. Och varje förrättare av dylika auktioner vet, att han förrättar dem med ansvar och eventuell ersättningsskyldighet, om han gör sig skyldig till felaktigheter. Han kommer att bliva noggrann och försiktig, han kommer att få god tid att bereda sig för en riktig behandling av försäljningsfrågorna.

Herr Ekman gjorde antydningar i den riktning, att genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition det skulle bliva så, att exekutionsväsendet ibland finge stanna i städerna och ibland åter överflyttades till Konungens befallningshavande, allt efter som vederbörande borgmästare hade avlagt juridisk examen eller icke. Men de fall, i vilka Kungl. Maj:t kan förväntas bifalla en ansökning, att stadsstyrelse eller viss ledamot därav skall få vara överexekutor, torde nog inskränka sig till de städer, i vilka utom borgmästaren skall finnas en lagfaren rådman. Och överflyttningarna lära då kunna undvikas.

Om en ny processordning inom den kommande tiden blir genom-

förd, torde för övrigt den utöva inverkan på exekutionsväsendet icke allenast i dessa städer, utan i samtliga städer inom riket.

Med hänsyn till frågans jämförelsevis ringa praktiska betydelse, men även till de förmåner, som ett bifall till propositionen i alla fall kan medföra för vissa städer, anser jag mig oförhindrad att yrka bifall till utskottets hemställan.

*Lagförslag
ang. viss änd-
ring i utsök-
ningslagen.
(Forts.)*

Herr statsrådet *Undén*: Herr Ekman från Jönköping ansåg tydligen, att det var en stor förmätenhet av mig att från denna bänk försvara Kungl. Maj:ts proposition, sedan den av lagutskottet enhälligt tillstyrkts. Herr Lindhagen mötte med en liknande förebräelse och yttrade vidare, att jag gjorde mig till anhängare av det gamla systemet och juristeriets hegemoni, därför att jag tillåtit mig detta. Jag känner mig trots allt ganska oskyldig. Jag tror nämligen, att denna fråga icke kan givas den stora principiella betydelse, som herr Lindhagen gav densamma. Den betyder ju i själva verket ingenting annat än att dessa städer under landsrätt skola i visst avseende likställas med andra städer, så att Kungl. Maj:t har befogenhet att, därest lagfaren ledamot finnes i stadsstyrelsen, göra denna ledamot eller stadsstyrelsen i sin helhet till överexekutor.

Det har nu sagts, att det har inträtt ett annat förhållande genom de ändringar, som företagits i Kungl. Maj:ts proposition angående stadsförvaltningen. Men jag ber att få peka på, att det fortfarande liksom förra året uttryckligen förutsättes samma villkor, nämligen att det finnes en lagfaren ledamot i stadsstyrelsen. Då kan det icke anses vara gjord någon ändring i förutsättningen för förslaget tillämpning. Jag kan icke heller på något sätt förstå, att denna lilla obetydliga lagändring skulle prejudiciera kommande anordningar beträffande utsokningsväsendet i dess helhet. Det är en uppenbar överdrift. Det är naturligtvis icke någon större svårighet, om det finns en eller annan sådan här stad med stadsstyrelse, som har eget exekutionsväsende, jämte den övriga mängd småstäder, som hava det på samma sätt. Jag tror därför, att kammaren kan med full trygghet godkänna den kungl. propositionen.

Herr *von Geijer*: Jag delar de betänkligheter, som äro framförda mot Kungl. Maj:ts förslag. Då jag eljest näppeligen kan undgå att göra mig skyldig till upprepningar, skulle jag kunna inskränka mig till att instämma med de två talare, som förut haft ordet och talat mot förslaget och lagutskottets hemställan. Jag skall emellertid begagna tillfället att stryka under några av deras synpunkter.

Det är ofrånkomligt, att överexekutorstjänsten numera är i mångt och mycket en synnerligen svår befattning. Den omfattar en del av juridiken, som verkligen vållar synnerligt stora bekymmer och besvär. Herr Rogberg pekade visserligen på, att det icke är mer än en enda avdelning av överexekutors verksamhet, som faller under detta bedömande. Det är nog sant, ty lagsökningsärendena såsom sådana bruka ofta vara rätt så enkla. Men så ha vi de exekutiva auktionerna. De utgöra visserligen en begränsad avdelning, men den allra viktigaste.

Lagförslag
ang. viss änd-
ring i utsök-
ningslagen.
(Forts.)

Dessa auktioner äro synnerligen ömtåliga och svåra att ha att göra med. Nu sade vidare herr Rogberg, att det icke torde vara i så många fall sådant auktionsförfarande skulle komma att äga rum uti ifrågavarande städer. Ja, men detta är väl på sätt och vis en olägenhet. Redan den förste talaren pekade på, att därigenom naturligtvis tjänstemannens förmåga måste minskas. Han får ju icke någon övning på detta område. Och vidare vill jag erinra om att denna tjänsteman — låt vara att han skulle kallas lagfaren — dock skulle få en verksamhet, som icke sammanfaller med juridisk verksamhet i allmänhet. Någon verklig kännedom om de invecklade frågor i vårt inteckningsväsende, som är en nödvändig förutsättning för att rätt kunna utföra en exekutiv auktion, kan en dylik rådman icke äga, som icke dagligen, så att säga, sysselsätter sig med dessa frågor. Han har eljest aldrig någonting med inteckningsväsendet att skaffa, utan han skulle helt lösryckt få med dessa exekutiva ärenden att göra.

Vidare sade herr Rogberg, att dessa frågor skulle var så sällsynt förekommande, att han skulle få tillfälle att bereda sig på förhand. Det tror jag icke han kan, utan han måste behärska hela detta institut för att icke komma till korta. Har man aldrig sysselsatt sig med dessa saker, kan man icke utföra dem, även om man finge en eller två månader till sin disposition. Svårigheterna äro nämligen visst icke alltid kända på förhand, utan de kunna uppstå under själva förrättningen, då det gäller att hastigt fatta sitt beslut. Jag tror alltså för min del, att man icke kan förutsätta, att dessa lagfarna ledamöter i ifrågavarande städer verkligen i allmänhet komma att hava kompetens att sköta detta arbete. Därigenom anser jag att en stor fara föreligger.

Nu åberopades av greve Spens och även av herr Rogberg, att det dock ligger i Kungl. Maj:ts hand att bestämma, om en ledamot av stadsstyrelsen skall få denna befogenhet eller icke. Ja, det är nog sant, och jag erkänner, att detta är ett skäl, men jag undrar, om det blir så lätt för Kungl. Maj:t att säga nej, om en stad pressar på och begär att få ett dylikt förordnande för någon av ledamöterna i stadsstyrelsen och det verkligen finns någon ledamot i stadsstyrelsen, som formellt uppfyller de fordringar, som här äro uppställda. Det kan var många skäl för en stad att framställa ett dylikt yrkande. Oavsett rent ambitiösa kan det även vara ekonomiska skäl, då genom en dylik anordning möjlighet beredes att öka den lagfarna ledamotens inkomster. Det kan vara en rätt så stor frestelse för en stad att till en del på det sättet avlöna en tjänsteman, vars avlöande annars skulle helt och hållet falla på staden. Jag kan icke riktigt se, att i denna omständighet ligger en fullt tillfredsställande garanti. När så till slut därtill kommer, att någon olycka icke sker, om städerna icke få denna befogenhet ber jag, då skäl tala emot förslaget och det näppeligen kan åberopas något trängande behov för städerna, att få förena mig med dem, som yrkat avslag på ifrågavarande förslag.

Herr E k m a n. K a r l J o h a n: Jag vill endast säga några ord i anledning av herr statsrådets uttalande.

Statsrådet sade, att i den kungl. propositionen förutsattes, att i de för ifrågavarande städer särskilt tillsatta styrelserna skall finnas en lagfaren ledamot för att ett förordnande av överexekutor skall kunna ske och att samma förutsättning förefanns även förra året. Det är visserligen sant, att jämväl nu förutsattes, att det i stadsstyrelsen skall finnas en lagfaren ledamot, om Kungl. Maj:t skall för staden förordna särskild överexekutor, men förra året var förekomsten av en lagfaren ledamot permanent. Alltid kunde man påräkna, att det fanns en jurist i en stad, som hade fått eget exekutionsväsende. Såväl kommunalborgmästaren som en av rådmännen skulle vara lagfarna, om över huvud eget exekutionsväsende skulle medgivas staden. Nu vill man sträcka rättigheten för Kungl. Maj:t att medgiva eget exekutionsväsende även till städer där endast kommunalborgmästare finnes. Han skall visserligen vara lagfaren, om medgivandet skall kunna lämnas; men ingen garanti förefinnes för att hans efterträdare är lagfaren. Det är den väsentliga skillnaden. Alltså, det är staden får eget exekutionsväsende kan det sitta en jurist såsom kommunalborgmästare. Men om några år kan han vara borta och någon annan sitta i hans ställe, som icke är jurist och som icke kan förordnas att utöva dessa göromål. Då blir staden av med sitt exekutionsväsende. Detta vacklande hit och dit är i högsta grad olämpligt.

Herr greve och talman! Jag vidhåller mitt avslagsyrkande.

Herr Schlyter: Endast en halv minuts replik! Herr Rogberg påstod, att jag skulle hava sagt, att den föreliggande frågan är av ringa praktisk betydelse, och han menade, att man därför kunde gå med på förslaget. Nej, herr talman, jag sade, att *lagen* skulle komma att få mycket ringa praktisk betydelse, och detta motiverade jag närmare, utan att mina skäl sedermera blivit vederlagda. Vidare påstod jag, att *lagen* skulle komma att medföra positiv skada. Även detta utvecklade jag närmare, utan att sedermera hava blivit bemött. Slutligen sade jag, att propositionen principiellt slagit in på en oriktig väg, och att man därför icke borde antaga detta lagförslag. Huru ringa praktisk betydelse *lagen* än komme att få, skulle den dock hindra en utredning om den riktiga vägen.

På dessa nu rekapitulerade skäl, vilka icke låta förena sig med uppfattningen att den föreliggande frågan är av ringa praktisk betydelse, har jag tillåtit mig yrka avslag på den kungl. propositionen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman jämlikt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

*Lagförslag
ang. viss änd-
ring i utsök-
ningslagen.
(Forts.)*

¹ *Lagförslag
ang. viss änd-
ring i utsök-
ningslagen.
(Forts.)*

Den, som avslår vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 46.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 4 och 5 §§ i lagen den 10 maj 1901 om inteckning i fartyg m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Om krigs-
domstolarnas
avskaffande
m. m.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om upphävande av stadgandena angående krigsdomstolar m. m.

Till lagutskott hade hänvisats dels motionen nr 147 i första kammaren, av herr *Lindhagen*, dels motionen nr 250 i andra kammaren, av herrar *Vennerström*, *C. O. Johansson* och *Sten Berglund*. I dessa motioner, vilka behandlats av första lagutskottet, hade hemställts

av herr *Lindhagen*, att riksdagen ville för sin del besluta att upphäva såväl det ofredliga och betungande stadgandet om krigsdomstolar i fredstid som även pappersbestämmelsen om krigsdomstolar i krigstid;

och av herr *Vennerström* m. fl., att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt framläggande av förslag om upphävande av all krigslagstiftning.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på andragna skäl hemställt:

1:o) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, efter verkställd utredning, huruvida krigsdomstolarna i fredstid kunde avskaffas, för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

2:o) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån en humanisering av bestämmelserna i nu gällande strafflag för krigsmakten kunde vidtagas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

3:o) att herr Lindhagens samt herr Vennerströms m. fl. motioner, i vad de ej blivit genom utskottets hemställan under 1:o) och 2:o) besvarade, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om krigsdomstolarnas avskaffande m. m.
(Forts.)

Vid punkten 1:o) av utskottets hemställan, hade reservationer avgivits av, utom andra,

dels herr *Reuterskiöld*, som av anförda orsaker ansett, att utskottet bort hemställa, att motionen I: 147 måtte av riksdagen avslås;

dels ock av herr *Rogberg* och greve *Spens*, vilka instämt i den av herr *Reuterskiöld* gjorda hemställan.

Vidare hade i avseende å punkten 2:o) av utskottets hemställan reservationer anmälts

dels av herr *Reuterskiöld*, som av angivna grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motion II: 250 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

dels av herr *Rogberg*, greve *Spens* samt herrar *Svensson* i *Betingetorp* och *Thore*, som instämt i herr *Reuterskiölds* hemställan;

dels ock av herrar *Wallis*, *Lindqvist* i *Kosta*, *Leo*, *Billqvist* och *Söderberg*, som ansett, att utskottets utlåtande i denna del bort hava viss angiven lydelse och sluta med en hemställan, att riksdagen i anledning av herr *Vennerströms* m. fl. motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vad mån den för krigsmakten gällande strafflagen skulle kunna upphöra att gälla, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr *Reuterskiöld*: Herr greve och talman! Det är egentligen två grunder, som man åberopar, då man förordnar avskaffande av krigsdomstolarna. Den ena är, att man hyser misstro till dessa domstolar, och den andra är, att dessa domstolar äro specialdomstolar, och att det icke finnes något skäl, varför krigsmän skola lyda under annan rätt än andra medborgare.

Det första av dessa skäl torde helt och hållet sakna grund efter antagandet av nu gällande lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes, då numera krigsdomstolarna äro så organiserade, att det juridiska elementet blivit, kan man säga, dominerande. Det läser ock efter hand av sig självt dö bort. I krigsrätterna sitta två jurister och två militärer, och juristerna ha även sådan kompetens och ställning, att deras ord väga tyngst. Under sådana förhållanden återstår endast det andra skälet, att krigsdomstolarna äro specialdomstolar. Här finnes ett teoretiskt intresse för deras avskaffande hos dem, som bygga på teorien, att specialdomstolar icke böra finnas. Jag skall icke ingå på detta teoretiska spörsmål, men det kan råda olika meningar om,

*Om krigs-
domstolarnas
avskaffande
m. m.
(Forts.)*

huruvida teorien är hållbar eller icke, och jag tror att man vid denna frågas avgörande bör anlägga rent praktiska synpunkter.

I utskottet har cirkulerat och även här i andra kamraren utdelats en broschyr, som innehåller ett uttalande av en krigsdomare i Svensk juristtidning i den riktning, att krigsdomstolarna böra avskaffas. Jag har av de krigsdomare, som jag samtalat och kommit i närmare beröring med, fått en alldeles motsatt uppfattning om lämpligheten av en sådan åtgärd. Det har därvid för mig varit av betydelse, att de nuvarande krigsdomstolarna i hög grad uppfylla önskemålet om snabbhet och omutlighet. De ha på ett visst område förverkligat reformönskemål, som man i allmänhet torde hysa på det processuella området. Det är icke lämpligt, synes det mig att man, därför att man icke nu över allt kan vinna önskemål, som man vunnit på ett håll, för likhetens skull skulle uppgiva den vinst, som man på detta speciella håll vunnit, även om det är på den militära rättskipningens område.

Krigsrättsmålen hopas under vissa perioder och å tider, då större styrkor äro sammandragna till manöver, vid in- och uttryckningar o. s. v., och det är då behöfligt, att de hopade målen genast avgöras, och att alla de personer, som skola höras i frågan, äro samlade, om man skall undvika särskilda kostnader för inställelser eller för anställande av ombud. I krigsdomstolarnas organisation, sådan den för närvarande är, har man garanti för att saken kan ordnas så, att tiden för domstolens sammanträde, som sker inom området, bestämmes efter som det passar sig och är lämpligt för den militära tjänstgöringen. Det är av vikt, att, för att man skall kunna höra alla dem, som över huvud taget böra höras, varom man på förhand med den bristfälliga förundersökning, som äger rum, icke har full kännedom, få dessa sammanträden på en tid, då militärerna dels äro samlade, dels icke upptagna av annat. Det kan ordnas så nu, men näppeligen om förhandlingarna skulle förläggas till de allmänna underrätterna. Rådhusrätterna, som det här är fråga om, sammanträda icke å plats, där militär är förlagd och icke å tider, som vore de lämpligaste. Naturligtvis kunna de sammanträda inom samma ort, men icke inom kasernområdet eller annat område, där över huvud taget med budskickning, order eller dylikt kan åstadkommas, att vederbörande militärpersoner inställa sig omedelbart, och om man behöver upplysningar ur papper, handlingar o. s. v., kunna sådana icke på samma sätt vinnas på ögonblicket genom rådhusrätts som genom krigsrätts åtgärd; i förra fallet blir det uppskov, i det senare icke.

Jag vill också påpeka att det för den det gäller är betydligt lindrigare och lättare att på detta sätt få saken hastigt avgjord. Om det t. ex. vid en uttryckning är fråga om förkomna persedlar och ansvar i samband därmed — sådana mål hopas på uttryckningsdagen — är det en ofantlig vinst, att de kunna avgöras samma dag. Jag vet fall, då rätten sammanträtt samma kväll, suttit till kl. 2 på natten och avverkat hela antalet mål; dagen därpå har vederbörande fått resa hem och allting varit klart. Och om vid intryckning värnpliktige uteblivit och måst hämtas, skulle, om man förlägger förhandlingarna

till de allmänna underrätterna, en lång tid förflyta, innan avgörande träffades, men därunder kunde befälet i alla fall icke taga hand om de hämtade, förrän domstolen avgjort frågan om skyldigheten att inställa sig och ansvar för uteblivandet. Det går hastigare och säkrare med nuvarande procedur, än om ifrågavarande mål skulle överflyttas till de allmänna underrätterna. Om man jämför krigsdomstolarna i deras nuvarande sammansättning med de allmänna smärre underrätterna, måste man för övrigt säga sig, att krigsrättsmålen, i fall de komme att överflyttas till nämnda underrätter, skulle komma att handläggas av betydligt sämre domarekrafter. De domarekrafter, som nu handlägga dessa mål, äro i själva verket högt kvalificerade. Ej heller är det rätt att med utskottet förklara den omständigheten, att militärernas tid är upptagen, icke får vara avgörande; det är icke detta, som är avgörande, utan frågan huruvida man kan få dem i trots av annan tjänstgöring, som är laga förfall, hörda eller icke.

Jag vill vidare påpeka, att i den nyss nämnda redogörelsen i Svensk juristtidning, som under utskottets behandling rätt ingående åberopades, frågas varför man icke lika väl kan låta de allmänna underrätterna taga hand om dessa saker, som man nu gör borgmästare och rådmän vid dessa underrätter till krigsdomare och auditörer? Varför skäl man nödvändigt låta en borgmästare i en stad fara såsom krigsdomare till andra städer och förordna rådmännen i dessa städer till auditörer vid där förlagda regementen? Och varför ej i stället förlägga krigsrättsmålen handläggning till rådhusrätterna? Skälet är uppenbarligen det, att man av dessa personer, som bekläda ett speciellt uppdrag som krigsdomare mot särskild avlöning, kan fordra ett snabbare arbete och ett på annan tid förlagt arbete, än som skulle bli fallet, om detta arbete utfördes vid rådhusrätterna, vare sig dessa skulle handlägga målen i vanlig session eller i extra session. Det förefaller således även ur denna synpunkt naturligt och rimligt, att snabbheten ovillkorligen skulle komma att lida, om man överflyttade dessa mål från krigsrätterna till rådhusrätterna. Därtill kommer, att disciplinmål, som icke äro krigsrättsmål, även enligt utskottets förmenande borde bibehållas och t. o. m. möjligen utvidgas; i varje fall kräva dessa snabbhet, men denna snabbhet äventyras i allra högsta grad, om det uppstår bevissvårigheter, och målen skulle hänvisas till rådhusrätt i stället för som nu till krigsrätt. Härtill kommer, att den bristfälliga förundersökning, som nu äger rum genom militärer, av krigsdomstolarna kan kompletteras omedelbart på stället. På sådana kan man i regel icke råda bot utan uppskov vid de allmänna underrätterna, och detta synes mig klart tala för riktigheten av den sats, som jag sökt framhålla.

Nu säges det — också med stöd av uppsatsen i juristtidningen, som åberopats i utskottets överläggningar — att man måste taga hänsyn till kostnadsfrågan och att en stor vinst skulle göras genom krigsdomstolarnas försvinnande. Mina herrar, jag vågar påstå, att vinsten skulle bli ytterst problematisk, om någon vinst över huvud taget skulle komma att existera. Enligt den utredning, som föreligger från år 1918, beräknas kostnaderna för auditörer till 64.500 kro-

Om Krigsdomstolarnas avskaffande m. m.
(Forts.)

Om krigsdomstolarnas avskaffande m. m.
(Fortis.)

nor, för krigsfiskaler till 23,500 kronor och för krigsdomare till ungefär 30,000 kronor pr år. Av dessa belopp kunna icke beloppen till krigsfiskaler och auditörer i någon nämnvärd grad förminska, utan det, som skulle kunna förminska, vore dessa krigsdomares arvoden av 30,000 kronor, nu fördelade å 24 krigsdomare, av vilka 9 äro tjänstskyldiga vid 2, men 8 vid 3 och 2 vid 4 samt 2 vid 5 truppförbands krigsrätter. Men om man överflyttar krigsrättsmålen till de allmänna underrätterna, kan man med säkerhet icke begära, att dessa underrätter, som bekostas av städerna, skola upptaga dem utan särskild ersättning. Det är icke städernas intressen, icke städernas angelägenheter, det här gäller utan speciella mål, föranledda av den omständigheten att ett regemente förlagts till orten. Det måste således förutsättas en ökning av arbetskrafterna vida större än de 24 krigsdomarne, som indrogos; och i varje fall fordrades ökad ersättning till ledamöterna i dessa underrättelser, speciellt om dessa underrätter skulle stå till tjänst lika som krigsrätterna göra nu. Under sådana förhållanden synes det mig, att även om det skulle vara möjligt att minska anslaget till krigsfiskaler och auditörer, detta ändå icke skulle på långa vägar uppväga den kostnad, som en ny ledamot i var och en av dessa underrätter komme att medföra i form av anslag från statens sida, vilket anslag kunde begränsas till 30,000 kr. helst samtliga övriga ledamöterna i de allmänna underrätterna, som deltaga i målens behandling, säkerligen icke heller skulle kunna lämnas utan ersättning från statens sida, om man pålägger dem detta nya arbete av helt annat slag än som åligger dem enligt deras ställning till staden med avlöning av staden.

Jag har uppehållit mig väsentligen vid rådhusrätterna, därför att de häradsrätter, som skulle kunna komma ifråga att handlägga krigsrättsmål, äro såsom i förslaget påpekats, endast ett fåtal. Även erkännes i utskottets betänkande att olägenheterna om en handläggning av krigsrättsmål vid häradsrätterna speciellt beträffande snabbheten i rättsskipningen skulle bli betydligt större än i andra fall. Jag kan under sådana förhållanden icke finna, att några, att några helst skäl tala för, utan att alla skäl tala emot krigsrättsmåls förläggande till häradsrätter.

Det är ytterligare två skäl, som jag skulle vilja beröra. Det ena är, att, även om man anser, att ett upphävande av krigsdomstolarna kommer att äga rum efter processreformen eller i samband med densamma, man icke bör gå denna reform i förväg, då den är under utarbetning. Jag hoppas ju, att den icke kommer så snart men det finnes de, som hoppas motsatsen och jag anser, att en sådan fråga som denna står i så nära samband med processreformen, att den icke bör avgöras nu. Om man överflyttar krigsrättsmålen till de allmänna underrätterna, och om rådhusrätterna, varom här huvudsakligen är fråga, sedermera komma att upphöra, blir ju detta endast ett provisorium, som sedan på ett eller annat sätt måste göras om. Av det skälet, att man efter processreformen möjligen kommer att avskaffa krigsdomstolarna, bör man icke föregripa denna reform, innan processordningen är reviderad.

Om krigsdomstolarnas avskaffande m. m.
(Forts.)

Precis detsamma gäller med avseende å härordningen. Även härordningsfrågan är under omarbetning och bearbetning, och ingen vet i denna stund, hurudan vår härordning kommer att bli. Att under sådana förhållanden företaga en omläggning av krigsdomstolarna, kan icke vara lämpligt, då ingenting hindrar, att det kan bli lika täta, tidsödande och krävande mål som förut. Detta beror ju på huru lång tid övningarna pågå och huru stora styrkor som inkallas. Jag vill nämna, att enligt den statistik, som är tillgänglig, antalet krigsrättsmål under åren 1909—1913 i medeltal utgjort 973. Under år 1916 hade de vuxit till 3,206, under år 1917 utgjorde de 3,201 och under första halvåret 1918 — den statistik jag har, går icke längre — 1,864. Under senare halvåret kan man beräkna minst lika många mål som under det första halvåret och således kommer även under år 1918 en ökning att föreligga. Även om antalet mål skulle bliva något mindre än dessa siffror angiva, så avgöras, såsom jag i min reservation sagt — det är från en krigsdomare jag fått denna uppgift — ofta 60 å 70 procent av krigsrättsmålen omedelbart. Det, som anförts beträffande Danmark och Norge, särskilt då Danmark, är i själva verket icke något skäl, därför att i Danmark processreformen redan är genomförd, och dessutom dess härordningsväsende icke är jämförligt med vårt. Vad man skulle kunna invända vore, att auditörerna och krigsfiskalerna skulle avskaffas. Jag vill endast påpeka, att auditörerna äro juridiska rådgivare åt befälhavare, och man kan icke gärna begära, att de skola vara mindre kvalificerade än de nu äro. Om man liksom utskottet är benägen att lägga över till disciplinmålen åtskilligt av vad som nu handlägges vid krigsrätterna, bleve detta så mycket mindre möjligt, och man kan icke gärna göra auditörerna till åklagare, som krigsfiskalen nu är, därför att de för detta syfte äro överkvalificerade.

Beträffande andra punkten i utskottets betänkande så går motionen ut på ett avskaffande av krigslagarna, under det utskottets yttrande, efter en underbar omsvängning under behandling inom utskottet, går ut på en humanisering av desamma. Jag tillåter mig endast säga, att den humanisering av krigslagarna skedde vid den senaste reformeringen av dem. Jag tror icke, att man med skäl kan såsom ett allmänt omdöme säga, att krigslagarna för närvarande tärva humanisering. Däremot kan det så vara, att det finnes särskilda punkter, beträffande vilka det från olika håll finnes önskemål om reform av straffbestämmelserna. Men för detta ändamål behöver man icke sätta igång en utredning rörande allmän humanisering av en lagstiftning, som man så nyligen humaniserat i tillräcklig grad, utan det gäller att genom efterarbete komplettera densamma i de punkter, där man ansett sig förut icke gått långt nog.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna något hållbart skäl vare sig för avskaffande av krigsdomstolarna eller krigslagstiftningen och ej heller för att begära skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning i sådant avseende. Jag skall därför, herr greve och talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan i alla delar och likaså på motionerna.

Om krigs-
domstolarnas
avskaffande
m. m.
(Forts.)

Herr Å k e r m a n: Herr greve och talman, mina herrar! Den föregående talaren nämnde, bland annat, att en anledning till, att man ville taga bort krigsdomstolarna vore, att man hyste misstro till dessa domstolar, men att denna misstro skulle ha försvunnit med den reform, som genomfördes år 1914. Det kan den väl icke ändå ha gjort, ty den motion, som nu ligger på kammarens bord, utgör ett bevis på, att misstron ännu finnes kvar.

Huruvida denna misstro är befogad eller icke, är naturligtvis ganska svårt att yttra sig om. Jag vill visst icke förneka, att dessa domstolar i många fall skött sina åligganden samvetsgrant. Men alldeles klart är ju, att det måste bli en helt annan anda i domstolar, i vilka militära synpunkter äro förhärskande. Det kan icke hjälpas, och jag vill därför icke klandra de människor, som anlägga sådana synpunkter på saken. I den broschyr, som den föregående talaren omnämnde, säger författaren, som själv är krigsdomare, att de militära bisittarna på grund av hela sin levnadsställning och yrkesutbildning komma att anlägga mera militära än rent mänskliga synpunkter på dessa mål.

Här är icke tillfälle att gå närmare in på dessa saker, men jag vill nämna ett fall, som jag tycker är ganska typiskt. En av mina vänner i Skåne har talat om för mig, att han en dag fått besök av en framstående hemmansägare i sin hemort, och den mannen hade beklagat sig över, att hans unge son, som fullgjort sin värnplikt, därunder fått tillbringa en stor del av tiden med avtjänande av frihetsstraff. Nå, vad hade han då gjort, frågade min sagesman. Ja, han hade icke egentligen gjort någonting, tyckte hemmansägaren. Det måste han väl ändå ha gjort, då han fått ett så långvarigt frihetsstraff, invände ytterligare min sagesman. Det kröp då fram, att pojken jämte några andra en kväll varit ute och stimmat och bråkat litet i skvadronsgatan, eller vad den nu kallas. Den tjänstgörande majoren, som gick förbi, hade då sagt till dem: »Nu lå Ni icke gå här och bråka pojkar, utan Ni ska gå hem och lägga er!» Härpå hade hemmansägarens son, som tydligen icke hade någon klar uppfattning av att man måste med försiktighet umgås med höga förmän, svarat: »Gå du hem och lägg dig själv, din tjocka fan!» Det var icke vackert sagt, men befolkningen i orten kunde absolut icke förstå, varför han för detta fått sitta inne så länge. För min del är jag också övertygad om, att en civil domstol, om detta mål behandlats av en sådan, skulle ha sett litet gemytligare på saken. Jag kan icke förneka, att det synes mig ligga något under den tanken, att det skulle bli bättre, om de mål, som nu tillhöra krigsdomstolarnas handläggning, överflyttades till de civila domstolarna. Lagutskottet har nu velat göra ett försök att tillmötesgå denna verkligen vitt utbredda önskan hos allt vad demokrati heter här i landet, då utskottet föreslagit riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära utredning, huruvida denna överflyttning går för sig. Visst är det så, att stora svårigheter möta, det vill jag ingalunda förneka, men det kan väl icke vara värre att åstadkomma detta här än i Danmark. I Norge står frågan på dagordningen, och även i själ-

va Tyskland är den uppe. Jag kan därför icke förstå, att man behöver se så mörkt på saken, som den föregående talaren gjorde.

Denne talare ordade mycket om en broschyr. Jag har den med mig, och jag skall be att få citera några saker ur den. Författaren säger, bland annat: »Sälunda är, för att taga ett konkret exempel från städerna, borgmästaren i Hälsingborg krigsdomare i krigsrätten vid skänka husarregementet, som har en avdelning förlagd i Hälsingborg och en i Landskrona, ävensom vid Hallands regemente i Halmstad. Såsom auditorer i dessa tre krigsrätter fungerar en rådman i var och en av respektive tre städer. Nu kan man med fullt fog göra sig den frågan, varför rådhusrättens ordförande i Hälsingborg skall vara ordförande i krigsrätterna i Halmstad och Landskrona, då det synes mycket naturligare att krigsrättsmålen i Halmstad handlades av borgmästaren och en rådman därstädes som civila ledamöter samt borgmästaren och en rådman i Landskrona vore ledamöter av krigsrätten i denna stad.» Han påpekade sedan, att krigsrättsmålen i regel äro »av ganska enkel beskaffenhet, närmast jämställda med de s. k. polismålen eller andra brottsmål av relativt vanlig art», och vidare säger han: »De militära saksförhållandena erbjuda däremot icke i regel några vidare svårigheter vid avgörandet av målen.» Som herrarna torde erinra sig, gick man i det kommittébetänkande, som låg till grund för 1914 års lagstiftning, hårt på att det skulle behövas en så utomordentlig fackkunskap för att avdöma krigsrättsmål. Detta påstående jävas av denne krigsdomare. Han säger, att militära saksförhållanden icke i regel erbjuda några vidare svårigheter vid avgörandet. Han säger, att han anser det vara av vikt att få bort den enligt hans åsikt onödiga undantagslagen på det militära rättsskipningsområdet, och att den allmänmänskliga uppfattningen blir rådande. Han påpekar vidare, vad man för övrigt mer än en gång talat om, då dessa frågor varit före i riksdagen, att bestraffningarna icke äro det viktigaste momentet för disciplinens upprätthållande. Jag tror, att man icke nog ofta kan understryka det. Det är åtminstone min tro, att om man handskas förståndigt och varligt med de unga, får man dem mer laglydiga och bättre, än om man tager dem med hårdhet.

Vad kostnadsfrågan beträffar, är det omöjligt att, på det stadium frågan nu befinner sig, kunna ha en bestämd mening om den saken. Hur det förhåller sig därmed, får ju den blivande utredningen visa.

Jag skall kanske nämna några ord även om den andra saken, humaniseringen av krigslagarna. Där har jag för min del ej kunnat fullständigt biträda motionen, därför att jag icke kan förstå, att det skall vara möjligt att avskaffa hela krigslagstiftningen. När man nu läser igenom den socialdemokratiska reservationen, finner man ju också, att reservanternas själva måst erkänna detta, och vad de slutligen kommit till har baserats på en förhoppning, att man skulle inränga hela denna sak som ett kapitel i den allmänna strafflagen. Jag förstår ej, att det kan göra någon människa gladare, än om det är en särskild lag för bestraffning inom krigsmakten. Men då herr Reuterskiöld säger, att humaniseringen av krigslagar-

Om krigsdomstolarnas avskaffande : m. m.
(Forts.)

Om krigs-
domstolarnas
avskaffande
m. m.
(Forts.)

na gick tillräckligt långt 1914, tycker jag det är ägnat att förvåna, då vi i alla fall ha kvar ett så barbariskt straff som mörk arrest. Jag kan ej underlåta att säga, att det är upprörande, att ett sådant straff skall kunna ifrågakomma. Det är bannlyst i alla moderna strafflagar och lagförslag, på grund av att läkare och andra sakkunniga fördömt detta straff. Här står det likväl kvar i strafflagen för krigsmakten, och en pojke, som icke alls kan räknas bland brottslingstyperna, kan underkastas detsamma. Det tycker jag är upprörande. Därför förvånar det mig, att herr Reuterskiöld kan säga, att humaniseringen gått tillräckligt långt. Det är nog åtskilligt annat, som behöver mildras i denna lag, och därför anser jag, att vad lagutskottet säger om humanisering är fullt befogat.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Waller: Då jag är en av dem, som undertecknat den socialdemokratiska reservationen, ber jag att få säga ett par ord.

Reservanterna hava ansett, att utskottets utlåtande borde haft följande lydelse: Utskottet anser »tidpunkten vara lämplig att nu till överläggning och utredning taga upp frågan om möjligheten att i fredstid avskaffa krigslagarna och ersätta dem i motsvarande fall med redan gällande bestämmelser i allmänna strafflagen och där stadgandena i krigslagen avse brott, som endast kunna begås av personer i deras egenskap av militärt anställda, låta dessa stadganden i reviderad och humaniserad form ingå som ett särskilt kapitel i allmänna strafflagen. Den disciplinära bestraffningsrätten torde däremot, om än med humaniserade straff och straffskalor, i en eller annan form få kvarstå. Genom en sådan här i största korthet skisserad åtgärd skulle främst ernås, att vårt land toge ett kraftigt steg i riktning mot den sedan årtionden krävda humaniseringen av krigslagstiftningen, och som ej kan anses fullt uppnådd förrän militärerna, där så kan ske, ställas under samma lagbestämmelser som ett lands övriga medborgare. Det har anförts, att samma syfte kan i sak vinnas utan krigslagarnas avskaffande, endast genom en humanisering av dessa. Utan att bestrida riktigheten därav vill utskottet dock framhålla, att så länge våra värnpliktiga skola dömas efter en särskild lag detta alltid kommer att hos dem ingiva en känsla av att de, under den tid de fullgöra sin tjänst för utbildning till fosterlandets försvar, äro i rätts-hänseende en annan klass av medborgare, vilka skola dömas efter speciella undantagslagar. Det synes utskottet därför vara en gärning av stor vikt för både försvaret och de enskilda individerna att undanrycka själva grunden för denna känsla och därmed också borttaga anledningen till den ovilja mot krigslagarna, som alltid kommer att taga sig uttryck, så länge dessa skola bestå som ett särskilt lag-system.»

För min del vill jag gärna bekänna, att man kan ställa sig något tveksam, då utskottets samtliga lagfarna ledamöter enhälligt hava uttalat, att stora svårigheter skulle möta mot att inarbeta dessa lagbestämmelser under den allmänna strafflagen. Jag tror mycket väl, att så skulle vara förhållandet, men då jag ändå för min del har velat

gå med på och önskat en undersökning av saken, har jag gjort det i den varma förhoppning, att det skall visa sig, att de svårigheterna icke äro oöverbärliga.

På grund av dessa korta ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. angivna reservationen.

Om krigsdomstolarnas avskaffande m. m.
(Forts.)

Greve S p e n s: De båda näst föregående talarna hava redogjort för de skäl utskottet anfört till förmån för sitt förslag. Den förste ärade talaren, herr Reuterskiöld, har delvis bemött de skäl, som den näst siste talaren anförde, och jag skall därför endast fästa mig vid ett par punkter av de förstnämnda båda talarnas anföranden.

Herr Åkerman sade, att det finns en utbredd misstro mot krigsdomstolarna, och han refererade ett mål från Skåne, som han ansåg särskilt belysande i det hänseendet. Jag tror emellertid, att om man haft något mer kännedom om det verkliga förhållandet vid krigsdomstolarna, skulle man icke ha resonerat på det sättet. Detta mål tror jag i själva verket icke är något bevis för, att krigsdomstolarna på något sätt skulle döma strängare, än de civila domstolarna skulle göra, och jag anser, att misstron mot krigsdomstolarna är i grund och botten oberättigad. Det är nog så, att bestämmelsen om särskilda specialdomstolar för militären tillkommit till stor del i militärmanuskapets och de värnpliktigas eget intresse. De besparas därigenom att behöva figurera vid de allmänna domstolarna och föras till dem under bevakning som andra missdådare. Säkert är nog också, att de straff, som skulle åläggas av de allmänna domstolarna, komme att brännmärka de värnpliktiga mycket mer än de, som åläggas av krigsdomstolarna.

Sedan sade herr Åkerman, att den krigsdomare, som nu har författat en särskild broschyr i denna fråga, hade ett mycket stort område för sin krigsrätts domvärjo, och han ansåg, att detta vore en olägenhet. Men det är ju givet, att ju större område en krigsdomare har, dess större erfarenhet får han i krigsrättsmålen och dess större anledning har han att riktigt sätta sig in i krigslagstiftningen. Detta har åtminstone varit en av anledningarna till att områdena för krigsrätterna gjorts ganska stora, och därtill kommer såsom en annan anledning, att kostnaderna därigenom ansetts kunna nedbringas.

Vidare sade herr Åkerman, att bestraffningarna ej äro det viktigaste momentet till disciplinens upprätthållande, utan att disciplinen nog verksammast skulle kunna upprätthållas på annat sätt. Ja, det är naturligtvis riktigt, att disciplinen kan upprätthållas på många vägar, men att bestraffningarna dock äro ett ganska viktigt medel till att upprätthålla disciplinen, det torde vara uppenbart.

Nu är det nog så, att anledningen till hela denna frågas uppkomst är, att Danmark har avskaffat krigsdomstolarna genom en lag, som trätt i kraft den 1 april i år och således endast varit gällande i några dagar. I Norge är man också betänkt på att avskaffa krigsdomstolarna, och man håller där för närvarande på med en utredning i sådant hänseende. Motionären säger, att Sverige alltid kommer sist. Ja, icke är det precis att komma sist i världen, om man

Om krigs-
domstolarnas
avskaffande
m. m.
(Forts.)

kommer efter två mindre länder som Danmark och Norge, och nog vore det enligt min mening skäl i att vänta litet för att få se, hur reformen kommer att verka i Danmark, innan man fattar ett liknande beslut.

Beträffande den andra avdelningen i utskottets betänkande, nämligen krigslagstiftningen, har ju redan herr Åkerman bemött den socialdemokratiska reservationen, och vi hörde av herr Walles, då han yttrade sig, att även han kände sig tveksam, huruvida krigslagarna kunde inarbetas i den allmänna strafflagen, ehuru han dock trodde, att det icke skulle möta oövertvinneliga svårigheter. Det tror jag emellertid, att var och en, som har någon kännedom om lagstiftning, måste inse, att det är fullkomligt olämpligt att inarbeta en sådan lag som strafflagen för krigsmakten i den allmänna strafflagen. Det skulle till stor del bestå i, att man satte in några sidokapitel, som innehöllo vad krigslagstiftningen stadgade. För min del måste jag bestämt säga, att det vore fullständigt olämpligt att tänka sig något inarbetande av krigslagarna i den allmänna strafflagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag å såväl motionerna som utskottets förslag.

Herr Klefbeck: Det har under senare tider från även mycket samhällsbevarande håll framförts starka klagomål över, att man i våra dagar ej har tillbörlig respekt för lag och rätt i vårt land. Jag tror, att om ett sådant förhållande föreligger, detta är mycket betänkligt, någonting måste göras för att återställa respekten för lag och rätt. Men ett av de största hinder som då möter, är om det förefinnes en allmän mening, att medborgarna på ett visst område icke ha lika rätt enligt lagen, och om vissa av dem äro medvetna om, att de skola dömas för sina förbrytelser inför särskilda domstolar, som äro olika alla andra domstolar, inför vilka andra medborgare få stå till svars, och om de också äro medvetna om, att de skola dömas efter lagar, som på ett helt annat sätt bedöma en människas förbrytelse, bara därför att hon råkar vara iförd den uniform, som tillhör våra värnpliktiga. Det är denna mycket allmänt utbredda mening bland de värnpliktiga själva att de utgöra en klass som är undantagen från de övriga, som det gäller för oss att så snart som möjligt bortarbetas. Och om man känner något litet till detta förhållande, förvånar det en på det högsta att få höra, att den siste talaren i denna fråga åt det närvarande tillståndet ger det betyget, att det är något alldeles utmärkt gott, som man ej bör rubba på.

Jag skall först tala litet om den första punkten i utskottets betänkande, nämligen om krigsdomstolarna. Ett alldeles avgörande skäl för krigsdomstolarnas avskaffande, är just denna princip om att medborgarna skola vara fullständigt lika inför lagen. Men jag vågar säga, att detta icke bara är ett principiellt och teoretiskt intresse, utan, som jag antydde i början, av mycket stor praktisk betydelse också. Det svaras nu från professor Reuterskiöld, att dessa anmärkningar ej med fog kunna riktas mot de nuvarande krigsdomstolarna, sådana de blivit genom 1914 års reform, ty i dessa domstolar har det juri-

diska inflytandet blivit ansevärt förstärkt. Ja, jag är villig att medge det — man har ju fått både krigsdomare och auditörer där — men man behöver ej mycket känna till hur det verkligen tillgår vid en krigsdomstols förhandlingar för att veta, att dessa värnpliktige, som där stå till svars, i många fall ha bra liten rätt att få göra sig hörda och komma till tals. De få över huvud taget icke ordentligt utreda sin sak eller svara. Jag skulle kunna draga fram handlingar från ett mål, som vi hade till granskning, då vi granskade militombudsmannens förvaltning i början av riksdagen, ett mycket upprörande mål, som ådagalägger, huru det fornligen är förmenat en värnpliktig, som står under förhör, att göra sin mening verkligen gällande, och hur han ideligen avbrytes. Greve Spens var något inne på samma bog, då han talade om, hur förmånligt det är ställt för de värnpliktige, när de få sin sak bedömd inför en sådan krigsdomstol. Det är då bara förunderligt, att icke de värnpliktige själva ha begripit detta utomordentliga företräde, utan, såvitt jag kunnat utrona, fullständigst enstämmt yrka på, att dessa krigsdomstolar måtte avskaffas.

Jag kommer så till frågan om kostnaderna. Då skall jag be kammaren observera, att herr Reuterskiöld i sin reservation talar om, att krigsdomstolarnas avskaffande skall medföra ökade kostnader, men i sitt anförande här säger, att det är mycket problematiskt, om krigsdomstolarnas avskaffande skall medföra några minskade kostnader. Således har han då gått betydligt tillbaka från sin i reservationen intagna ståndpunkt. Jag har för min del den förhoppningen, att krigsdomstolarnas avskaffande skall medföra minskade kostnader. Jag förstår ej, att det skall bli nödvändigt, att i varje rådhusrätt förordna en ny lagfaren ledamot. Det måtte väl vara möjligt att giva de nu arbetande också detta värv, om man förhöjer ersättningen utöver den nu utgående. Men mot denna ökade kostnad kommer å andra sidan två viktiga omständigheter. Den ena är den, att lönen till krigsdomarna, som nu utgår, då skulle bortfalla. Denna lön har redan ifrån krigsdomarämbetets införande av föredragande statsrådet förklarats vara alldeles för ringa, varför det vore otänkbart att få duktigt folk till att sköta denna uppgift. Vi hava således att motse krav på ökade löner åt krigsdomarna och krav på dyrtidstillägg åt dem. Allt detta skulle falla undan, om krigsdomstolarna avskaffades. Därtill kommer, att man får motse en alldeles bestämd nedgång i de militära målens antal, dels därigenom att övningstiden, som vi hoppas, i och för sig kommer att minskas och sålunda de dagar, under vilka förseelser kunna begås, komma att avsevärt minskas, men dels ock därigenom att den kvarstående övningstiden kommer att förläggas till den del av året, när manskapet är ute i fria naturen och slipper låsas in i otrevliga kaserner, där de tvingas in i en sådan samvaro, att de redan på grund av själva ledsnaden åt det hela förfalla till åtskilliga företag, som sedan påkalla bestraffning. Jag vill påpeka, huru en erfaren krigsdomare skrivit, att förhållandena, sådana de tett sig efter de nya krigslagarnas ikraftträdande, bekräfta obehövligheten av särskilda krigsdomstolar. Jag vill påminna om, vad som redan framförts, att i Danmark dessa krigs-

Om krigsdomstolarnas avskaffande m. m. (Forts.)

Om krigs-
domstolarnas
avskaffande
m. m.
(Forts.)

domstolar avskaffats och i Norge proposition om deras avskaffande är framlagd.

Sedan skall jag tala ett par ord rörande den andra delen av betänkandet, nämligen om krigslagarna. Om dem är också en allmän mening rådande, den nämligen att ett missförhållande äger rum mellan förseelse och påföljd, så att krigslagarna ådöma ett mycket strängare straff, än förnuftigt och billigt är i förhållande till den förseelse som begåtts. Visserligen har en humanisering verkställts genom 1914 års lag, men icke så att den tillfredsställer det allmänna rättsmedvetandet. Jag skall anföra bara ett par exempel ur krigslagarnas bestämmelser.

I 58 § står det t. ex.: »Vet krigsman, att någon ärnar rymma, och underlåter han i tid uppenbara de omständigheter, som därom kunniga äro, då skall han beläggas med disciplinstraff eller dömas till fängelse.» — Alltså han skall riskera att dömas till fängelse, om han ej vill underkasta sig att springa och skvallra på en kamrat.

I 87 § föreskrives: »Var som utan skälig anledning för klagan mot förman över förnärmelse i tjänsten dömes till disciplinstraff eller fängelse i högst 6 månader.» — Denna paragraf vill således rent av förmena en värnpliktig, om utsatts för förnärmelse i tjänsten av förman, att klaga över detta, för så vitt det icke kan påvisas skälig anledning, och vad som i krigsdomstolarna, av den militära uppfattningen anses som skälig anledning skall jag icke tala om.

I 129 § säges det: »Begår krigsman uppsåtligen på annat sätt, än annorstädes i denna lag sagt är, förbrytelse i sitt ämbete eller sin tjänst för egen fördel eller för att gynna eller skada eller eljest till kränkning av allmän eller enskild rätt eller säkerhet, eller underlåter han uppsåtligen i avsikt, som sagt är, sin ämbets- eller tjänsteplikt; varde dömd, om han är officer eller underofficer, efter ty om ämbetsbrott av dylik beskaffenhet i allmän lag stadgas, men om han hör till manskapet, till straffarbete i högst två år eller fängelse.» — Här möter oss i samma paragraf alldeles olika straffpåföljder för en och samma förbrytelse. Jag skulle kunna anföra en hel del exempel till, men skall bespara kammaren det.

Reservanterna säga nu, att upphävandet av krigslagarna står i nära samband med försvarsfrågan i dess helhet. Det skulle då peka på, att dessa krigslagar skulle vara nödvändiga för disciplinens upprätthållande. Här mötas den gamla och den nya uppfattningen om huru disciplinen skall åstadkommas. Jag vill då bara påminna om, hurusom statsrådet Hasselrot, när den nuvarande krigslagen antogs, i sitt anförande i andra kammaren sade: »Vid uppfostran kommer man i allmänhet längre genom kärlek än genom hårdhet. I avseende på folkuppfostran, folkets uppfostran till sedlighet och laglydnad, vinner man ett bättre, säkrare och snabbare resultat genom humanitet än genom hårdhet, genom humanitet än genom drakoniska lagar. Den högre kulturen förutsätter humana lagstiftare.»

Precis detsamma sade krigslagstiftningskommittén i sitt betänkande. Men jag skall icke anföra det.

Nu säger gentemot detta greve Spens, att bestraffningar äro nödvändiga. Ja, vem har bestritt det? Det är ju att använda ett

vapen, som icke träffar motståndarne. Det kan ju icke bara vara mildhet och vänlighet, utan i många fall måste bestraffningar användas. Men vad vi kräva är, att bestraffningen står i ett förnuftigt förhållande till förseelsen, så att man ej oförnuftigt och hårt bestraffar relativt mindre förseelser. Bland omständigheter, som misspryda vår nuvarande lag, är, såsom redan förut antytts, bestämmelsen om mörk arrest ävensom 210 §, som handlar om »stillrättavisningar», dessa smärre bestraffningar, som befälet får ålägga och som ej kunna överklagas. Under sådana förhållanden har den värnpliktige ej en rättvis ställning, utan blir föremål för ett förfarande, som mycket lätt kan bli godtyckligt. Jag vill också erinra kammaren om, att sakkunnige för dödsstraffets avskaffande, vilka avgävo sitt betänkande i början av detta år och bland vilka märkes ingen mindre än professor Thyrén, som ju ej kan misstänkas för något rabulisteri uttalade sig för en allmän revision av krigslagstiftningen.

Jag kommer till sist till själva yrkandet, och då skulle jag ingenting ha emot att instämna, om därigenom bättre framgång kan vinnas, i den av herr Walles m. fl. avgivna reservationen, men jag anser mig ändå böra ansluta mig till utskottets hemställan, därför att så vitt jag förstår, om krigslagarna fullständigt avskaffas, det icke kan ha någon annan följd än att disciplinstadgan sväller i omfång. Från disciplinstadgans handhavare äro dock de värnpliktige än mer blottställda för eventuellt godtycke än då det är fråga om förbrytelser, som skola avhandlas inför domstol.

Jag tror således, att de värnpliktiges eget bästa bättre tillgodoses genom utskottets förslag, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr Lindhagen: I samband med att krigslagstiftningen år 1914 undergick en mycket måttlig revision, väcktes även ett förslag om krigsdomstolarnas avskaffande helt och hållet, ett förslag, som framfördes av mig och herr Sven Persson i Norrköping. Denna motion avsågs av riksdagen det året. Senast i fjol upprepade jag för min del ett förslag lika med herr Vennerströms för i år och vari bland annat också krigsdomstolarnas avskaffande påyrkades. I fjol förklarade utskottet, att, då det pågick en försvarsrevision, komme denna sak nog att tagas upp av revisionen, och det var icke värt att man nu särskilt befattade sig med den saken ifrån riksdagens sida.

Nu har — jag håller mig till krigsdomstolarna — utskottet kommit till en helt annan uppfattning och vad kan det bero på? Jo, därpå att jag händelsevis av herr Schlyter, som är inne i dessa saker, fick veta, att i Danmark har man avskaffat och i Norge håller man på att avskaffa krigsdomstolarna. Det tyckte jag var en utomordentlig godbit och då man vet, huru auktoritativa svenskarna och icke minst Sveriges riksdag äro, så trodde jag, att det skulle bliva annat utav nu, och därför omnämnde jag detta i min motion och plöjde med herr Schlyters kalvar.

Detta har också haft den utomordentliga effekten, att samma

Om krigsdomstolarnas avskaffande m. m.
(Forts.)

Om krigs-
domstolarnas
avskaffande
m. m.
(Forts.)

utskott, som i fjol sade, att det icke alls går för sig, nu säger att det är alldeles utomordentligt bra. Jag återoppar detta för att visa, vilken kölvattenspolitik vi svenskar föra. Vi kunna aldrig hitta på en sak själva och gå först, utan lunka efter med svansen mellan benen.

Nu befinnes också, att utskottet i år såsom sina motiv återopat väsentligen de skäl, som anfördes år 1914 i den då väckta och avslagna motionen. Så nu går det för sig, och varför. Jo, därför att danskarna och norrmännen hava varit karlar nog att göra den saken själva.

Under sådana förhållanden är det utan någon som helst entusiasm som jag yrkar bifall till utskottets utlåtande i den första punkten.

Men i motionen har föreslagits, att krigsdomstolarna skola avskaffas både i fredstid och i krigstid. Utskottet har föreslagit en undersökning, huruvida de kunna avskaffas i fredstid. Detta »huruvida» är någonting, som icke ligger för min röst, herr talman, men jag skall finna mig i det nu, ty det är dock ett ofantligt framsteg från åren 1914 och 1919.

Det återstår då frågan om krigsdomstolarnas avskaffande i krigstid. Jag har ansett, att någon nation måste gå i spetsen för att över huvud taget avskaffa krigsväsendet och benägenheten att kriga, och ur den synpunkten har jag också tyckt det vara synnerligen lämpligt för oss, som icke tänka föra några krig, att avföra från vår lagstiftning alla sådana här lagstiftningar för hur man skall uppföra sig i krig. Det är således en opinionsyttring, som jag anser att vi borde böra. Nu har icke utskottet alls gått på den bogen, och jag skall icke göra något särskilt yrkande vid den punkten. Det är för övrigt hopplöst.

Vad sedan angår utskottets hemställan under punkt 2, så hänför detta sig till herr Vennerströms motion. Min mening var att i år likaväl som i fjol väcka även denna motion lika vidlyftig som herr Vennerströms motion i år men genom ett förbiseende i formuleringen har den fått utseende av att inskränka sig bara till krigsdomstolarna. Nu har jag emellertid i en föregående motion, som behandlats i första kammaren, yrkat hela krigsväsendets avskaffande och således även hela krigslagstiftningens avskaffande. Denna motion är avslagen av första kammaren, men nu kommer saken igen i herr Vennerströms motion i detta sammanhang, och då har jag ingen anledning att vid detta tillfälle icke också yrka bifall till herr Vennerströms motion. Emellertid har denna i utskottsutlåtandet fått den behandling, att det bara påyrkar en humanisering av krigslagstiftningen.

Herr Walles' reservation tycks också gå ut på allenast en humanisering av strafflagen för krigsmakten. Skillnaden är den, att han vill hava den inarbetad i strafflagen, under det att utskottet vill ha den fortfarande fristående. Det tycker jag kan smälla precis desamma, herr talman, så att det är för mig fullkomligt likgiltigt. Men då den Walles'ka reservationen i alla fall möjligen tenderar till en radikalare humanisering redan därigenom att den skall inarbetas i strafflagen, varvid man får skära bort så mycket som möjligt, så får jag

i valet mellan dessa två slags humaniseringar, herr talman, och då jag nu icke kan påräkna något som helst bifall till ett helt avskaffande av krigslagstiftningen, då yrka bifall i andra punkten av utskottets förslag till den till äventyrs mera radikala humanisering, som följer sig under herr Walles' m. fl. reservation.

Om krigs-
domstolarnas
avskaffande
m. m.
(Forts.)

Jag gör därför skillnad på dessa utskottets två hemställanden och önskar, herr talman, att här som i andra kammaren man först voterade om eller avgjorde den första punkten och sedan den andra punkten. Men här lär det komma till stånd ett krångligare propositionssätt. Nu vet jag icke, hur herr talmannen tänker reda sig med dessa två nya yrkanden, som äro avsedda att krångla till det för herr talmannens avsikter.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu föredragna utlåtande framkommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle avslå såväl vad utskottet hemställt som de i ämnet väckta motionerna; samt 3:o) av herr *Walles*, att kammaren skulle, med godkännande av hans m. fl. vid utlåtandet fogade reservation, i övrigt bifalla vad utskottet hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren behagade antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övertvägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga avslag.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades likväl votering. Med anledning härav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående första lagutskottets utlåtande nr 24 antager avslag å utskottets hemställan och de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja,

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till det av herr *Walles* under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 50.

*Om krigs-
domstolarnas
avskaffande
m. m.
(Forts.)*

Därefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl vad utskottet hemställt som de i ämnet väckta motionerna.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 45.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtanden

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av punkt 6 i övergångsbestämmelserna i gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning, samt

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidraget till uppförande av vissa byggnader vid kustsanatoriet Apelviken,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogos bevillningsutskottets betänkanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförelse eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgodis; samt

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 13 mom. 1 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Stockholms stad av äganderätten till vissa områden å kungl. Djurgården; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser för tilläggsbidrag till innehavare av odlingslägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen ävensom av nybyggeslägenheter å Alträskes nybyggesområde jämte en i samma ämne väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogos punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 106, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkt 7.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande till fångvården av ett invid straffängelset i Kristianstad beläget område, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för bestämmelser i fråga om användande av sax för fångande av djur jämte tre i ämnet väckta motioner.

*Om djurs
fångande
medelst sax.*

I en till riksdagen den 14 februari 1920 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 110, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över

Om djurs
fångande
medelst sax.
(Forts.)

jordbruksärenden för samma dag, förklarar sig vilja inhämta riksdagens yttrande över i statsrådsprotokollet intagna grunder för bestämmelser i fråga om användande av sax för fångande av djur.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehafat tre inom andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1:o) nr 330, av herr *Alvin*, som hemställt att riksdagen måtte besluta bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 110 med sådan ändring, att fångande av räv medelst sax skulle vara tillåtet inom hela Norrland, Kopparbergs och Värmlands län;

2:o) nr 339, av herr *Ericson* i Funäsdalen, som föreslagit, att riksdagen måtte uttala sig för sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att länsstyrelsernas tillstånd icke erfordrades för rätt att fånga djur med sax, samt att även hermelin och vessla upptoges bland de för saxfångst tillåtna djur;

3:o) nr 341, av herrar *Edberg* och *Viklund* i Oviken, som föreslagit, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110 måtte uttala sig för:

a) att särskilda bestämmelser borde utfärdas beträffande rävsaxskalmarnas höjd och tjocklek;

b) att bestämmelsen om länsstyrelsens tillstånd för utövande av djurfångst med sax måtte utgå; samt

c) att förbudet mot fångande av lekatt (vessla) i trampsax måtte upphävas.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt:

1) att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte förklara, att, med i utlåtandet angivna undantag, från riksdagens sida icke något vore att erinra mot de i statsrådsprotokollet intagna grunderna för bestämmelser i fråga om användande av sax för fångande av djur;

2) att de i ämnet väckta motionerna måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under punkt 1 hemställt, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Bergström*, *Albert*: Det torde vara hopplöst att mot ett i huvudsak enigt utskott söka få resonans i kammaren för någon annan mening än den utskottet företräder, men jag kan ej underlåta att säga åtminstone några ord i denna fråga.

Vid genomläsningen av de sakkunnigas betänkande kan man till en början ej få någon annan uppfattning än att de sakkunniga skola komma att avstyrka allt användande av sax vid djurfångst. De sakkunniga säga nämligen: »För att kunna fasthålla det fångade djuret måste naturligen saxbyglarna kvarstå fast pressade mot var-

andra, varigenom djurets i saxen fastnade lem klämmas och smärta uppkommer. Vid byglarnas häftiga sammansläende torde även icke sällan hända, att ben mer eller mindre fullständigt krossas. Inträffar då, att saxskalmarna dessutom äro försedda med tänder eller skar-pa kanter, torde man lätt förstå de plågor, för vilka djuret skall ut-sättas, innan det uppsökes och dödas, så mycket mer som under djurets försök att lösgöra sig mer eller mindre svårartade sår lätt kunna upp-komma på den av saxen fasthållna lemmen. Man har visserligen sökt att mildra de plågor, som förorsakas av de otandade trampsaxarna, genom att linda skalmarna med tyg, gummi eller dylikt: men torde detta knappast nämnvärt minska det fångade djurets lidande. Genom den starka pressning, för vilken den i saxen fastklämda lemmen är utsatt, förstöres nämligen vävnaderna och blodcirkulationen hämmas. Även om djuret till det yttre skulle förefalla oskadat, inställer sig dock på grund av de inre skadorna ofta kallbrand i den del av lemmen, som kommit nedanför saxens omslutning. — — — — — Vad angår rovfågelsaxarna torde dessa, endast i undantagsfall vara så konstruerade, att de omedelbart döda den däri inkomna fågeln.» An-ledningen till nu gällande tillstånd att använda sax för fångande av de s. k. skadliga rovfågeln, synes hava varit den uppfattningen, att de saxar, som för ändamålet användes, *strax dödade den fångade fågeln*. Denna uppfattning torde emellertid vara *beroende av något misstag*. Av dessa sistnämnda m. fl. skäl ha de sakkunniga ansett, att rovfågelsfångst med sax borde helt förbjudas.

Men oaktat de sakkunniga så drastiskt beskriva det lidande, som åsamkas djur, som fångas i sax, så komma de förvånande nog till den slutsatsen, att sax för fångst av vissa slag av djur i alla fall må få användas. Men de sakkunniga tyckas ej vara så särdeles övertygade om effektiviteten av saxfångsten i fråga om de större rovdju-ren, ty de säga härom: »Visserligen torde, åtminstone vad angår varg, icke kunna förväntas, att ett större antal djur årligen skola fångas medelst sax enär vargen ingalunda är lätt att taga med detta redskap — — —.» Men ehuru de sakunniga påpeka, vilka plågor, som genom trampsaxar med tandade skalmar — det är sådana, som böra användas mot varg — beredas de däri fångade djur, så tillstyr-kes likväl, att vargen må fångas genom dessa plågorredskap.

Domänstyrelsen förfäktar gentemot de sakkunniga, att fåglar, som fångas med sax, i allmänhet därigenom genast dödas. Jag ber då att få hänvisa till vad jag nyss citerat från de sakkunnigas ut-låtande, att denna uppfattning måste vila på ett misstag. Tvärtom är det så, säga de sakkunniga, »att fåglarna i allmänhet fastna med benen, som bliva mer eller mindre tilltygade, och det kan hända, att fötterna fullständigt slås av, så att fågeln kommer lös och i sitt stym-pade tillstånd ofta går en kvalfull död till mötes».

Samma styrelse, d. v. s. domänstyrelsen, som anser, att något vidare djurplågeri ej skall förekomma vid sådan fångst, om endast föreskrift utfärdas därom, att för fångandet av större djur skall an-vändas endast bet- men ej trampsaxar, är dock så ömhjärtad i fråga om fasanerna och hararna att den påpekar, att dessa djurs trevnad

*Om djurs
fångande
medelst sax.
(Forts.)*

Om djurs
fångande
medelst sax.
(Forts.)

skulle störas, ifall vaktare skulle nödgas lossa skott mot rovfåglar, som komma i närheten av djurgårdarna.

De sakkunniga tillstyrka emellertid användandet av saxar för fångst av vissa djur och förmena, att ingen fara är för handen för djurplågeri, endast det föreskrives, att endast *pålitliga* personer få tillfälle till dylik fångst, och att bland villkoren för sådan fångst även intages den bestämmelsen, att saxarna skola vittjas minst en gång varje dygn.

Men då kan det frågas: hur skall efterlevnaden av en sådan bestämmelse övervakas? Med den kännedom, jag har om förhållandena på landsbygden, är jag övertygad om att det kommer ej alls att ske något övervakande i den vägen. Och för övrigt torde väl ingen kunna förneka, att det är djurplågeri om ett djur fångas i en sax och får sitta där, kanske med avslagna ben, i 24 timmar.

Av såväl de sakkunnigas som domänstyrelsens yttrande framgår det tämligen tydligt, att det är i första hand i fråga om räven, som saxfångst skulle vara nödvändig. Utskottet har emellertid funnit, att de hittills använda saxarna icke varit av beskaffenhet att utesluta djurplågeri, och har därför föreslagit, att utredning bör verkställas för att se till, om det kunde åstadkommas en annan saxtyp för denna fångst. När utskottet kommit till den uppfattningen beträffande räven, så synes det ha varit naturligt, att samma synpunkt skulle ha gjort sig gällande i fråga om varg och järv, då det ju av de sakkunniga bestämt utsäges, att det slags saxar, som måste användas vid vargfångst, åsamka djuren svåra plågor och alltså är djurplågeri.

Så ytterligare ett citat ur de sakkunnigas utlåtande:

»För denna befolkning, som till största delen hämtar sitt uppehälle av vad naturen utan något dess arbete giver, framstår det mer än på andra ställen egendomligt, att den fråntagits den verksamaste och förut mest anlitade hjälpen vid nämnda deras fångst — — — och den enstämmighet, varmed detta krav framförts tyder på en *allmänt utbredd och djupt rotad folkmening*.

Det synes mig, som om *den* arbetsfria inkomst som de sakkunniga omnämmt, ej skulle vara så eftersträfvansvärd eller kunna tillåtas, om den måste grundas på många djurs svåra lidanden.

Beträffande de sakkunnigas åberopande av den »allmänt utbredda och djupt rotade folkmeningen» så är jag för min del övertygad om, att en sådan folkmening ej finnes. Skulle folkmeningen i hela landet få göra sig hörd i denna fråga, så är jag alldeles säker på, att ingen departementschef skulle begära riksdagens bifall till sådana bestämmelser, som här äro ifrågasatta. Jag kan ej heller föreställa mig, att riksdagen med kallt blod skall kunna gå med på och giva sitt bifall till dessa — ja, jag kan säga det — barbariska fångstmetoder.

Herr talman! Jag ber att få yrka, att kammaren med avslag på utskottets hemställan måtte besluta uttala, att rätten till användande av sax vid fångst av vissa slag av djur icke må utsträckas utöver nu gällande bestämmelser.

Greve Wachtmeister: Herr greve och talman, mina her-

rar! Den föregående talaren har ur djurskyddssynpunkt vänt sig emot utskottets förslag och det är alldeles givet en synpunkt, som är vil värd att taga vara på; men man får icke se saken alltför ensidigt. Man får lov att väga fördelar och olägenheter emot varandra, och då har man å ena sidan den möjlighet till djurplågeri, som kan ligga i ett användande av dessa saxar, och å andra sidan den skada, som dessa rovfåglar och rovdäggdjur förorsaka. Men därtill får man lägga den mångfald av djurplågeriförseelser, som dessa rovdjur låta komma sig till last, ty de äro sannerligen icke medlemmar av några djurskyddsföreningar, utan fara ganska obarmhärtigt fram för att få sitt levebröd! Det är en synpunkt, som vi också få lov att taga hänsyn till.

Nu har utskottet försökt att vara så milt som möjligt och att försona och taga hänsyn till de djurskyddsvänliga synpunkterna för att åstadkomma sådana saxar, som ej vålla plågor i så hög grad. Det kan vara möjligt — jag vet, att den allmänna åsikten bland dem som använda saxar, är, att betsaxen är ett betydligt säkrare sätt att undvika djurplågeri än trampsaxen — men det kan hända, att betsaxen även förorsakar djurplågeri, därför att till exempel Mickel räb är en försiktig general. I stället för att sticka in huvudet i saxen, sticker han understundom in sin tass, som han är litet mindre rädd om, och då fastnar tassens och saxen verkar som en trampsax. Det kan tänkas, att man genom en utredning kan hitta på något sätt att undvika detta. Utskottet har velat gå till mötes alla djurskyddsvänliga synpunkter, så långt som utskottet ansett det vara möjligt med avseende på det allmänna bästa.

Den föregående talaren frågade: »Varför kan ej utskottet anhålla om utredning angående en annan sax för varg?» För varg skall fortfarande dessa tandade, skarpa skalmar användas, därför att vargen är ett mycket stort och starkt djur och har man en sax utan tandade skalmar för att fånga detta djur med, så visar det sig, att det i regel sliter sig. Det duger således ej att hava någon annan sax för att fånga detta djur. Det lär icke gå på något annat sätt. Man får lov att väga fördelar och olägenheter emot varandra; och jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talman yttrade, att i avseende å det under behandling varande utlåtandet vore yrkat dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Bergström, Albert*, att kammaren med avslag på utskottets hemställan skulle besluta uttala, att rätten till användande av sax vid fångst av vissa slag av djur icke måtte utsträckas utöver nu gällande bestämmelser.

Sedermåra gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med öfvervägande ja besvarad.

På framställning av herr talmannen beslöts att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, skulle nedtagas.

Anmäldes och bordlades

bankoutskottets utlåtanden:

nr 28, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd;

nr 31, i anledning av väckt motion om gratifikation åt vaktmästarren hos riksdagens andra kammare Edvard Harder Anderssons änka; och

nr 32, angående försäljning av och prenumeration å riksdagstrycket från och med år 1921; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för en vidgad folkbildningsverksamhet m. m.;

nr 16, i anledning av väckt motion angående beredande av statsbidrag för uppförande av allmänna samlingslokaler; och

nr 17, i anledning av väckt motion om åläggande för befäl och militärläkare att taga behörig hänsyn till civil läkares intyg om värnpliktigs sjukdomstillstånd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,47 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 16 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 415, med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m.;

nr 416, med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m.; samt

nr 417, med förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser med avseende å upphävande av lagstiftningen om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom.

Justerades protokollen för den 10 och den 13 innevarande månad.

Anmälades och godkändes

riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 92, angående utredning och förslag rörande inrättande av ett statsobligationslotteri eller annat under svenska statens kontroll ställt penninglotteri; och

nr 106, angående åtgärder för ökad användning av fisk inom landet;

statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för professorerna C. O. Lagercrantz och B. I. Hesselman med avseende å deras rätt till ålderstillägg;

nr 132, rörande vissa utgifter under tilläggsstatens för år 1920 fjärde huvudtitel; och

nr 133, rörande vissa utgifter under tilläggsstatens för år 1920 femte huvudtitel;

konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 134, till Konungen i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphörande av den successiva förnyelsen av stadsfullmäktige

i stad, stadsfullmäktige i Stockholm samt kommunal- och municipalfullmäktige;

bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförelse eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgodis; samt

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 13 mom. 1 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor; ävensom

jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 72, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen om enskilda vägar på landet;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag såsom kapitalökning för kraftledningslänefonden m. m.;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till utbildningskurs för vissa förrättningsmän vid dräneringsföretag;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för anordnande av jägmästarbostäder m. m.;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om bidrag till utgivande av ett trigonometriskt tabellverk för maskinräkning;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stenavverkning å kronholmen Trinnässlan i Kville socken inom Göteborgs och Bohus län;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående antagandet av ett utav kakelugnsmakaren J. G. Öhlund i Luleå erbjudet ackord;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat statsbidrag till jordbrukskassor;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Vadstena krigsmanshuskassa tillhöriga hemmanet 1 mantal Övertorp nr 2 Östergården i Bjälbo socken av Östergötlands län;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 24 juli 1903 angående vård av enskildes skogar;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till aktiebolaget Stockholmstelefon av nyttjanderätt till visst område av förra ministerns bostället Solberga nr 1 i Brännkyrka församling;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag

till lag om ändrad lydelse av 59 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 och till lag med vissa bestämmelser i fråga om granskning och justering av under år 1919 upprättad vägfyrktalslängd jämte en i ämnet väckt motion;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 11, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkterna 11 och 12.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förekommande genom ändringar, tillägg och skärpta straffbestämmelser i gällande skatteförordningar av underslev i fråga om skattebidrag; och

nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av kontroll å deklARATIONER genom särskilda därtill förordnade personer; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj 1918 innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 59, bevillningsutskottets betänkande nr 23, bankoutskottets utlåtanden nr 28—32, första lagutskottets utlåtande nr 27, jordbruksutskottets utlåtanden nr 48—55 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 15—18.

Ordet lämnades till herr Å k e r m a n, som yttrade: Herr talman! Jag anhåller att få föreslå, att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden sättes främst första lagutskottets utlåtande nr 27.

Denna hemställan bifölles.

Interpellation
ang. åtgärder
mot tobaks-
missbruk
m. m.

Herr Lindhagen erhöll nu på begäran ordet och anförde: År 1906 begärde riksdagen åtgärder mot minderårigas tobaksbruk och år 1912 åtgärder mot allas tobaksmissbruk. Riksdagen hemställde ock, att ingripandet måtte ske snarast möjligt.

Regeringen svarade på sätt och vis år 1915 med framläggande av proposition om tobaksmonopol, därvid regeringen försäkrade, att tobaksbruket säkert skulle hålla i sig och avkasta önskade skatter.

Monopolets verksamhet har sedan rikligt motsvarat dessa förhoppningar. Enligt tobaksmonopolets årsberättelse skulle exempelvis antalet *cigaretter*, som för förbrukning tillhandahållits allmänheten utgjort:

1915	191,688,758 stycken
1916	731,786,216 »
1917	923,305,575 »
1918	1,078,890,814 »
1919	1,534,043,365 »

Lejonparten av de sista fyra årens nämnda siffror utgöres av tobaksmonopolets försäljningar av egna tillverkningar. Även förbrukningen av övriga tobaksvaror utvisar i allmänhet en oavbruten stegring. Värdet av dessa varor enligt priskurantpris voro år 1915 20,526,666 kr. 93 öre och 1919 191,212,748 kr. 44 öre. Uti berättelsen för år 1918 anmärktes, att den stora bristen å tobaksvaror icke berott på ringare tillverkning och import utan på en onormal stor ökning i efterfrågan på dylika varor.

Den 30 oktober 1917 tillkallades omsider inom ecklesiastikdepartementet sakkunniga för att ägna sig bland annat åt riksdagsskrivelsernas av åren 1906 och 1912 filantropiska förväntningar, under det finansdepartementet samtidigt glädde sig över tobaksmonopolets allt framgångsrikare härnadståg mot folkets portmonnäer, hälsa och karaktär. Dessa sakkunniga ha den 19 oktober 1918 avgivit sitt betänkande.

På grund härav och då en i ämnet vid riksdagen väckt motion av känd anledning ej kom till sakbehandling, tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att få till ecklesiastikministern framställa följande spörsmål:

1:o) Anser regeringen, att tobaksmissbruk och särskilt den på senaste åren ofantligt stegrade förbrukningen av tobaksvaror och i all synnerhet av *cigaretter* utgör ett dekadanstecken och en folkfara?

2:o) Om så är händelsen, är regeringen då benägen att vidtaga åtgärder »snarast möjligt» såsom redan i 1906 och 1912 års riksdagsskrivelser begärdes, och när kan detta »snarast möjligt» vara att förvänta?

3:o) Håller regeringen före, att bland åtgärder, som böra komma under övervägande, även kan ifrågakomma tobaksmonopolets inriktande på att dämpa och minska förbrukningen såsom i viss mån redan skett vid reglerandet av handeln med spritdrycker?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr Ljunggren, som yttrade: Den svenska pressen har under kristiden i likhet med andra företag haft att kämpa med betydande svårigheter.

*Interpellation
ang. prisställ-
ningen å tid-
ningspapper.*

I fråga om arbetspriserna torde man med fog kunna påstå, att dessa inom pressen stå på en relativt högre nivå än på andra arbetsområden. Priserna på papper och andra råmaterial hava ökats i en progression, som i ingen mån kunnat kompenseras av ökade prenumerations- och annonspriser.

Under första halvåret 1920 har priset på ordinärt tidningspapper varit 47½ öre pr kilogram mot cirka 15 å 17 öre före 1914, vilket innebär en höjning med över 200 %. Härtill kommer, att jämväl postbefordringsavgifterna varit föremål för kännbara höjningar. Dessutom föreligger i riksdagen ett förslag att ytterligare höja postavgiften på tidningarna intill det dubbla av det nuvarande.

Till allt detta kommer i dagarna det uppseendeväckande meddelandet från direktören för Svenska tidningspappersbruken, att papperspriset från och med 1 juli kommer att bli 80 öre pr kg., alltså en ytterligare förhöjning med cirka 70 %. Därest detta hot sättes i verket, skulle prisstegringen från 1914 alltså komma att utgöra cirka 433 %. Men hotet stannar icke ens härmed. Enligt meddelande från samma håll kan papperet utan svårighet säljas i utlandet till ett pris av kr. 1.25 pr kg. och därutöver. Det innebure därför ett »synnerligt tillmötesgående», när pappersbruken förklara sig beredda att låta prisställningen för de svenska tidningarna stanna vid 80 öre. För detta »tillmötesgående» kräves dessutom, att en ransoneriing av tidningspapper äger rum. Pappersbruken vilja som maximum leverera cirka 11,000 tons, under det att tidningsutgivareföreningen begärt en ökning av leveransen intill 16,500 tons för senare halvåret av 1920.

Direktören för tidningspappersbruken rekommenderar därför en inskränkning i tidningarnas format och sidantal samt ofördröjlighöjning av annons-, prenumerations- och lösnummerprisen för att därigenom kunna möta den väsentliga utgiftsökning, som stegringen av papperspriset måste medföra.

Det är uppenbart, att — därest pappersbrukens ifrågasatta prisförhöjning sättes i verkställighet — därmed kommer att riktas ett dråpslag mot den svenska pressen och därmed indirekt mot icke blott det fria ordet utan jämväl mot den stora svenska allmänheten.

För det första bör det bemärkas, att såväl prenumerations- som annons- och lösnummerprisen redan nu drivits till en gräns, utöver vilken det är svårt att gå, såvida det överhuvud skall vara möjligt för allmänheten att hålla sig med tidningar och att betjäna sig av dessa vid utbudandet av sina produkter m. m. Men även om någon ökning i ett eller annat fall kunde ske, går det till sist ut över allmänheten. I andra fall åter — och dessa torde bli många — kommer ökningen i papperspriset att medföra, att tidningarna måste nedläggas, varigenom även arbetslösheten kommer att ökas.

Vidare lär det icke bliva möjligt, åtminstone vad årsabonnenterna beträffar, att redan från 1 juli höja prenumerationspriset.

*Interpellation
ang. prissätt-
ningen å tid-
ningspapper.*
(Forts.)

Vad angår inskränkningen av sidantalet måste observeras, att redan nu i många fall en dylik inskränkning nödvändiggjorts och att den helt naturligt icke kan drivas hur långt som helst. Och vad formatet angår, måste det rätta sig efter maskinella och tekniska anordningar, som icke utan vidare kunna omläggas.

Direktören för tidningspappersbruken har icke ens försökt att motivera den nya prissättningen med motsvarande ökning av brukens omkostnader. Och även om ett sådant försök kommer att göras, lär det bli omöjligt att prestera hållbara bevis för denna ökning. Ha de svenska pappersbruken under det första halvåret i år kunnat med skälig vinst leverera papper till ett pris av 47½ öre, så är det rent absurt att för senare halvåret kräva 80 öre.

Grunden för papperspriset måste naturligtvis vara självkostnadspriset plus skälig vinst. Det må vara sant, att det pris, som utlandet f. n. betalar för det svenska papperet, är svindlande högt, men detta pris får ej göras till utgångspunkt för det inhemska priset. Någon höjning i detta få tidningarna givetvis vara beredda på, ifall hållbara skäl härför kunna presteras. Men de belopp, som nu ställts i utsikt, äro orimliga.

Klart är emellertid, att pappersbruken med den förtröstning som ägt rum, äro i stånd att utan varje rimlig hänsyn genomdriva sin vilja, därest icke regeringen snabbt och effektivt ingriper till skydd för de allmänna intressen, som här stå på spel. Detta ingripande kan ju ske på olika sätt. Närmast tillhands synes vara, att pappersbrukens hot med oskälig prissättning och inhemska ransonering mötes med exportransonering, eventuellt kompletterad med maximipriser för den inhemska leveransen.

Den nuvarande socialdemokratiska regeringen har bl. a. utfäst sig till att övervaka trustväsendets mindre goda verkningar för den svenska allmänheten. Detta ingår även i det frisinnade programmet. T. o. m. högern har uttalat sig i samma riktning. Därest, såsom man med visshet kan förvänta, den sittande regeringen beslutar sig för ett snabbt och effektivt ingripande i denna viktiga angelägenhet, borde den sålunda kunna påräkna enhällig anslutning från riksdagens och allmänhetens sida.

Med stöd av vad sålunda anförts anhåller jag om kammarens tillstånd, att till hans excellens statsministern få rikta följande frågor:

1. Har hans excellens statsministern uppmärksammat den fara, som hotar den svenska pressen genom den av pappersbruken ifrågasatta nya prissättningen å tidningspapper?

2. Om så är fallet, vilka åtgärder har man att förvänta från regeringens sida till skydd för de betydelsefulla allmänna intressen, som här stå på spel?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Efter föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna, nr 415—417, blev propositionen nr 415 på begäran bordlagd, varemot de övriga nu hänvisades till behandling av lagutskott.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 502, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av herr Bengtssons i Kullen motion nr 273, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om anordnande av statlig kontroll över de enskilda järnvägarnas tidtabeller, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,24 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Rättelse

i första kammarens tryckta protokoll, nr 32, för den 10 april 1920.
A sid. 69 rad 14 nedifrån står: möjligen, skall vara: omöjligen.
